

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KRIMINALITA MLADISTVÝCH A JEJÍ PŘÍČINY
V ČESKÉ REPUBLICĚ A VE STŘEDOČESKÉM
KRAJI**

Autor práce: Čarková Andrea

Studijní obor: Bezpečnostně právní obor ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ČARKOVÁ, A. *Kriminalita mladistvých a její příčiny v České republice a ve Středočeském kraji : Bakalářská práce*, České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2017. s. Vedoucí bakalářské práce : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: Kriminalita, mladiství, příčiny kriminality, Středočeský kraj, prevence kriminality

Bakalářská práce se zabývá kriminalitou mladistvých v ČR jako takovou a řeší příčiny této kriminality. V úvodu nás seznamuje s celou řadou pojmů, které se týkají právě této problematiky, jako je např. kriminologie, kriminalita, mladistvý atd. Dále nám přibližuje historii a vývoj kriminality od roku 1918 na území České republiky. Zkoumá trestně-právní aspekty kriminality mladistvých a kriminologické aspekty kriminality mladistvých. Dále je práce zaměřena na Středočeský kraj, kde zjišťuje, jak vysoká je míra kriminality mladistvých ve středních Čechách a následně porovnává s kriminalitou mladistvých v celé České republice za účelem zjištění případných rozdílů. V neposlední řadě se snaží přijít na příčiny, proč se mladiství takových činů vůbec dopouštějí. V závěru bakalářské práce jsou navržena opatření k předcházení této kriminality.

ABSTRACT

ČARKOVÁ, A. Juvenile Criminality and It's Causes in the Czech Republic and in Central Bohemian Region : Bachelor thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, z. ú., 2017. s. Supervisor : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: Crime, adolescents, the causes of crime, Central Bohemian Region, crime preventiv

This bachelor thesis deals with juvenile delinquency in the Czech Republic as such, and solves the cause of this criminality. The introduction acquaints us with a number of concepts that relate to this specific issue, such as. Criminology, crime, juvenile etc. Further, it brings us the history of the development of crime since 1918 in the Czech Republic. Furthermore, it shows us the history. It examines the criminal law aspects of juvenile delinquency and criminological aspects of juvenile delinquency. Then the thesis is focused on the Central Bohemian Region, where it establishes how the rate of juvenile delinquency in Central Bohemia is high and then it compares the observed differences of the juvenile delinquency in the Czech Republic. Not least the thesis tries to find the cause why the juvenile perpetrate these crimes in general. At the end of the thesis.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Základní pojmy	11
2.1 Kriminologie	11
2.2 Kriminalita.....	13
2.3 Delikvence.....	14
2.4 Negativní společenské jevy	14
2.5 Protispolečenská (antisociální) činnost	14
2.6 Trestný čin.....	15
2.7 Mladistvý.....	15
3 Historický vývoj kriminality mládeže.....	16
3.1 Vývoj po roce 1918 na území České republiky	17
4 Právní úprava	19
4.1 Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže	19
4.2 Trestní odpovědnost mladistvých.....	20
4.3 Provinění	21
4.3.1 Znaky provinění	22
4.4 Opatření ukládána mladistvým.....	22
4.4.1 Zásady pro ukládání opatření.....	23
4.4.2 Účel opatření	23
4.4.3 Systém opatření.....	24
4.4.4 Charakteristika jednotlivých druhů opatření	25
5 Etiologie kriminality	35
5.1 Endogenní faktory	37
5.1.1 Dědičnost	37
5.1.2 Pohlaví	38
5.1.3 Porucha osobnosti	38

5.1.4	Intelekt.....	39
5.2	Exogenní faktory	40
5.2.1	Rodina	40
5.2.2	Poruchy rodičovské role.....	40
5.2.3	Škola.....	41
5.2.4	Vrstevnické party	43
5.2.5	Média.....	44
5.2.6	Návykové látky	47
5.3	Podmínky kriminality.....	48
6	Kriminalita mladistvých v ČR a ve Středočeském kraji	49
7	Výzkumná část	55
7.1	Dotazníkové šetření	55
8	Navrhovaná opatření	62
	Závěr	63
	Seznam použitých zdrojů	64
	Seznam zkratk	66
	Seznam tabulek a grafů	67
	Přílohy	68

Úvod

Kriminalita mladistvých je velmi aktuální a stále řešené téma. Dnes a denně se můžeme s touto kriminalitou setkávat, buď prostřednictvím médií, nebo mnohdy i osobně.

Kriminalita dětí a mládeže dle statistik kriminality klesá¹ a došlo k řadě významných změn na kriminální scéně mládeže, došlo k dalším významným novelizacím trestně právních norem, byly zjištěny nové formy páchaní trestné činnosti mládeží. To je také hlavní důvod, proč jsem si toto téma bakalářské práce vybrala. Dalším důvodem, proč jsem si toto téma zvolila, je i ten, že se jedná o takovou věkovou skupinu, na níž se při řešení uvedené problematiky nahlíží z jiného hlediska a to vzhledem k nízkému věku zmíněných osob, kde je stále možná převýchova a opětovné začlenění do společnosti. Tímto fenoménem se zabývá mnoho institucí, které se snaží zamezit kriminalitě mladistvých. Tyto instituce většinou spolupracují s mladistvými pachateli a snaží se je pozitivně ovlivnit, aby v budoucnu vedli řádný život. Mnoho mladistvých dokáže postupem času přehodnotit své cíle a priority a začlenit se do běžného života ve společnosti. Jsou i ti, kteří se kvůli jejich životní situaci začlenit nedokáží. Touto problematikou se zabývá nespočetně publikací, které se zaměřují na zkoumání této kriminality, ale i na psychologický rozbor mladistvých delikventů.

V dnešní době je kriminalita páchaná dětmi a mládeží rozsáhlým společenským problémem, který je nutné řešit a věnovat této problematice značnou pozornost, napříč tomu, že počet trestné činnosti mládeže v současné době klesá.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – na teoretickou část a část praktickou. Teoretická část bakalářské práce se zabývá problematikou kriminality mladistvých. Úvodem budou vymezeny základní pojmy týkající se kriminality mladistvých, jako je kriminologie, kriminalita, delikvence, mladistvý, trestný čin atd. Další kapitola bakalářské práce přibližuje historický vývoj kriminality mládeže a vývoj kriminality mládeže v České republice po roce 1918. Účelem čtvrté kapitoly bakalářské práce je charakterizovat zákon č. 2018/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „zákon o soudnictví ve

---

¹ Kriminalita - Policie České republiky. *Úvodní strana - Policie České republiky* [online]. Copyright © 2017 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

věcech mládeže“ nebo „ZSM“), objasnit trestní odpovědnost mladistvých a uvést jednotlivá opatření, která jsou mladistvým za jejich protiprávní jednání ukládána. Pátá kapitola je věnována příčinám a podmínkám kriminality mladistvých. Šestá kapitola zahrnuje porovnání kriminality mladistvých v celé České republice se Středočeským krajem.

Praktická část bakalářské práce je vyhodnotit kriminalitu mladistvých v České republice a ve Středočeském kraji, za pomoci statických dat a výsledků dotazníkového šetření.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je na základě studia odborné literatury, analýzy statistických dat a dotazníkového šetření objasnit a charakterizovat příčiny kriminality mladistvých a následně navrhnout odpovídající opatření k jejich omezení.

Vedlejším cílem bakalářské práce je zjistit, zda existují rozdíly v četnosti a složení kriminality páchané mládeží v ČR v porovnání se Středočeským krajem.

Ke splnění cílů práce budou využity zejména metody historická, komparativní, obsahová analýza. K získání potřebných validních dat budou použity technika studium dokumentů a dotazníkové šetření. Pro přehlednost těchto údajů budou vytvořeny grafy a tabulky, každá z nich bude doplněná komentáři.

Konkrétně pro zpracování teoretické části budou použity metody pro práci s odbornou literaturou se zaměřením na danou problematiku.

Ve výzkumné části bude použita metoda dotazníkového šetření. Za pomoci jasně položených otázek týkajících se daného tématu bude zjištěno, jaký názor má společnost na problematiku kriminality mladistvých, jaké jsou příčiny, jestli jsou tresty pro mladistvé dostačující a zda by snížili věkovou hranici trestní odpovědnosti mladistvých. Dotazníky s uzavřenými otázkami budou vyplněny náhodnými respondenty a zjištěné výsledky budou znázorněny pomocí grafů.

2 Základní pojmy

Na úvodu tématu bakalářské práce, jímž je kriminalita mladistvých a její příčiny ve Středočeském kraji a v České republice, bych si dovolila vymezit několik základních pojmů, s nimiž se budeme při studiu této bakalářské práce setkávat.

2.1 Kriminologie

Pojem kriminologie pochází z latinského slova „*crimen*“ (zločin) a řeckého „*logos*“ (zde ve smyslu učení), tedy věda o zločinnosti a o její kontrole. Poprvé tento termín použil francouzský antropolog P. Topinard v roce 1879 a o šest let později ho použil italský právník Rafael Garofala v názvu knihy „*Criminologia*“ (1885). Za faktického zakladatele je však považován italský právník Cesare Benesa Marquis di Beccaria, který ve svém díle „*O zločinech a trestech*“ tvrdě kritizuje trestní zákonodárství a soudnictví.²

Historicky se dříve než s pojmem kriminologie setkáváme s pojmy jako kriminální psychologie, kriminální psychiatrie, kriminální sociologie a kriminální biologie. Těchto pojmů se sice často používalo ve stejném smyslu jako kriminologie, svým specifickým zaměřením však vyjadřovaly pouze určitou výšeč problémů, kterými se kriminologie zabývá jako celkem.³

Potřeba vědeckého zkoumání kriminality vyvstala koncem 19. století a právě 20. století je obdobím, kdy se kriminalita stává společenským problémem prvořadě důležitosti. Kriminologie tedy vznikla na základě nutnosti získat hlubší poznatky o růstu kriminality a vysvětlit a řešit otázky s kriminalitou spojené.⁴

Definice kriminologie nalezneme v historii až po současnost celou řadu. Jednotná, obecně uznávaná definice kriminologie neexistuje dodnes. Například SVATOSŠ definuje kriminologii jako samostatnou, interdisciplinární vědu, která zkoumá za pomoci teoretických postupů a empirických metod:

---

² Úvod | Střední odborná škola ochrany osob a majetku s. r. o. [online]. Copyright ©O [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <http://www.sosoomzlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>

³ Úvod | Střední odborná škola ochrany osob a majetku s. r. o. [online]. Copyright ©O [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <http://www.sosoomzlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>

⁴ Úvod | Střední odborná škola ochrany osob a majetku s. r. o. [online]. Copyright ©O [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <http://www.sosoomzlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>

- kriminalitu neboli zločinnost, její stav, strukturu a dynamiku a její příčiny a predikci
- její pachatele
- její oběti
- vzájemný vztah mezi pachateli a oběťmi
- její kontrolu, tedy sankční systém – jeho účinnost a prevenci

Hlavním úkolem kriminologie je zkoumání kriminální fenomenologie (stav, struktura a dynamika kriminality), vysvětlování kriminální etiologie (příčiny kriminality) a efektivnost při odstraňování zjištěných příčin.⁵

Podle KUČHTY lze kriminologii definovat jako společenskovědní disciplínu, zabývající se jak jednotlivci (pachatelem, obětí, orgánem trestní justice apod.), tak společnostmi jako celkem i sociálními skupinami, které ji tvoří (např. preventivní programy určené pro konkrétní sociální komunity, statistické analýzy zahrnující vybrané regiony nebo celé státní území). Další její významnou charakteristikou je to, že na rozdíl od jiných vědních disciplín, např. trestního práva, se jedná o vědu empirickou, tzn. zaměřenou na poznávání reálných jevů a okolností souvisejících s kriminalitou, s vyloučením vědomých hodnotících postupů a z nich odvozených stanovisek.⁶

Jiné vymezení vychází z chápání kriminologie jako systému vědeckých poznatků o sociálních fenoménech týkajících kriminality. Pozornost kriminologů je zde zaměřena na zkoumání tří hlavních typů sociálních procesů v jejich dynamické interakci:

- prohlášení určitého jednání zákonem za zakázané (trestní zákonodárství),
- spáchání činu porušujícího tento zákon (kriminalita),
- reakce společnosti na toto porušení (trestní justice).⁷

Ať již budeme vycházet z jakékoliv definice kriminologie, stále se jedná o vědní disciplínu, která se zabývá zločinem a osobou, která jej spáchala.

⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 10-11.

⁶ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2005. s. 1-2.

⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2005. s. 1-2.

2.2 Kriminalita

Důležitou součástí předmětu kriminologie je popis kriminality jako sociálně patologického jevu. Na tuto oblast se zaměřuje kriminální fenomenologie. Snahou kriminologie je poznat jaká je kriminalita na určitém území, jaký je její vývoj a její struktura. Tyto informace mohou poté přispět k objasnění příčin kriminality, ověření kriminologických teorií a k hledání vhodných forem trestní politiky a hodnocení její účinnosti.⁸

Kriminalitou rozumíme:

- sociálně patologický jev (nejobecnější pojetí)
- jednání posuzované jako trestné činy (legální neboli juristické pojetí)
- jednání odchylné, deviantní (sociologické pojetí)

SVATOŠ definuje kriminalitu jako souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období.⁹

Pokud však rozumíme kriminalitou souhrn trestných činů spáchaných na určitém území za určité období, jde o tzv. legální (juristické) pojetí kriminality, kdy se kriminologický pojem trestného činu kryje s jeho trestněprávním pojetím. Jiné časté pojetí je sociologické, podle kterého je trestný čin v kriminologickém smyslu vymezován zejména jako čin společensky škodlivý, antisociální nebo jako sociálně deviantní jednání a kriminalita je souhrn takovýchto jednání. Jedná se vlastně o materiální pojem trestného činu, jehož vymezení je na platném právu nezávislé.¹⁰

MATOUŠEK a KROFTOVÁ popisují kriminalitu jako množinu všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná.¹¹

Ve spojitosti s pojmem kriminalita je třeba uvést další pojmy jako je delikvence, negativní společenské jevy a protispolečenské jednání.

---

⁸ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 15.

⁹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 15.

¹⁰ Úvod | Střední odborná škola ochrany osob a majetku s. r. o. [online]. Copyright ©O [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <http://www.sosoomzlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>

¹¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, s.r.o., 2003. s. 316.

2.3 Delikvence

Delikvence je daleko širší pojem nežli kriminalita. Vedle ní sem patří i činy jinak trestné, které spáchají osoby mladší 15 let či osoby nepřičetné a také přestupky a jiné správní delikty.¹²

Jedná se o všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků.¹³

Pojem kriminalita bývá považován za synonymní s pojmem delikvence, při čemž pojmu kriminalita se používá častěji k označení tohoto společenského jevu samotného. Pojmu delikvence se užívá častěji ve vazbě na osoby, které se trestných činů dopouštějí. Osoby, které se dopustily trestného činu, jsou delikventní.¹⁴

2.4 Negativní společenské jevy

Jsou jevy, které se negativně odchyľují od norem a hodnot uznávaných společností. Patří sem kromě delikvence i negativní společenské jevy nekriminální povahy, které sice nejsou platným právem sankcionovány, ale jsou v zásadním rozporu se společenskými hodnotami a normami, např. alkoholismus, toxikománie, prostituce, sebevražednost apod. V kriminologii se používá také pojmu jiné sociálně patologické jevy, kterým se označují sociálně patologické jevy nekriminální povahy často úzce související s deliktem a kriminalitou.¹⁵

2.5 Protispoločenská (antisociální) činnost

Je nejširší pojem zahrnující kriminalitu, delikvenci a sociálně patologické jevy.¹⁶

Základní pojmy jsou voleny z pohledu významu věku pro trestní řízení a pro trestní odpovědnost. Pro srovnání jsou uvedeny i pojmy občanskoprávní nebo pojmy významné z pohledu kriminologického. Prvním je **trestný čin**, což je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém

---

¹² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 15.

¹³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, s.r.o., 2003. s. 315.

¹⁴ OSMANČÍK, O. *Kriminalita mládeže. Studie o mladistvých delikventech*. Praha : SEVT, 1969. s. 3.

¹⁵ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 15

¹⁶ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 15.

zákoně. Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže máme pojmy **provinění**, což je trestný čin spáchaný mladistvým.

2.6 Trestný čin

Trestným činem se rozumí protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.¹⁷

Trestným činem je, pokud z jednotlivého ustanovení nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.¹⁸

Trestný čin spáchaný mladistvými se nazývá provinění. Nestanoví-li trestní zákoník jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník.¹⁹

2.7 Mladistvý

Pojem mladistvý je pojmem trestněprávním a označuje fyzickou osobu.²⁰ Tímto pojmem jsou označovány osoby, které spáchaly trestný čin a jsou již trestně odpovědné, ale jejich postavení v rámci trestního práva je modifikováno, a to zpravidla jak u základů trestní odpovědnosti, jejich následků, tak i v trestním řízení a to buď v rámci obecných trestních předpisů, nebo přímo ve speciálních zákonech.²¹

Za mladistvé jsou považováni z právního hlediska ti, kteří v době spáchání provinění dovršili patnáctý rok věku a nepřekročili osmnáctý rok svého věku.²² Tedy za mladistvou osobu je osoba považována ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin do dne, ve kterém osoba dovršila osmnáctý rok svého věku. Postavení mladistvého je vázáno na dobu spáchání trestného činu.²³ Celková trestní odpovědnost nastává u pachatele následující den po dni, ve kterém osoba dovršila osmnáctý rok svého věku.²⁴

---

¹⁷ § 13 odst. 1. tr. zákoníku

¹⁸ § 111 tr. zákoníku

¹⁹ § 6 odst. ZSM

²⁰ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002. s. 13

²¹ KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vydání 1. Praha, 2005. s. 267.

²² SVATOŠ, R. *Kriminologie*. Plzeň, 2010. s. 222

²³ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002. s. 13

²⁴ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002. s. 13

3 Historický vývoj kriminality mládeže

V průběhu historie dochází k rozdílnému vnímání delikventního chování a jednání dětí, a to od stavu, kdy většina starověkých společenství zacházela s dětskými delikventy stejně jako s dospělými, přes pojmání dětství jako období nedostatečné rozumové vyspělosti s mírnějším potrestáním nebo dokonce vylučujícím potrestáním, až po reformy snahy usilující o respektování specifík dětské delikvence.²⁵

Již v první polovině 19. století se do popředí dostává úsilí o odlišné zacházení s delikventní mládeží. Na americkém kontinentu nese dle myšlenky „*parens patriae*“ odpovědnost za selhání dítěte rodič. Pakliže rodič selže, měl by se jeho role ujmout stát. Stát následně prostřednictvím soudů zajišťuje řádnou výchovu a péči o děti, přičemž hlavním cílem soudů není zjištění, zda se dítě skutečně dopustilo deliktu, ale stanovení skutečné a objektivní potřeby dítěte.²⁶

V evropských zemích se především díky osvícencům začalo uznávat, že normy upravující chování dospělých nelze uplatňovat na děti, jelikož mezi dospělými a dětmi existují zejména v otázce rozumové a mravní vyspělosti značné rozdíly. V systému soudnictví proto až do 80. let 20. století nebylo na kriminalitu reagováno klasickými prostředky trestního práva, ale spíše postupy medicínskými, psychologickými a sociálně-právními.²⁷

Otázka výchovy se následně stala stěžejním kritériem v modelech upravujících zacházení s dětmi. První model sociálně-opatrovnický vychází z přesvědčení, že trestní činnost dětí souvisí se sociálními, ekonomickými a psychickými problémy dítěte, přičemž uložení trestu problémy mládeže neřeší. Mladého jedince je potřeba zkoumat bez ohledu na to, zda byl nebo nebyl uznán vinným. Druhým modelem je model justiční, jenž je zaměřen na myšlenku, že pachatel se na základě své svobodné vůle rozhodne pro spáchání trestného činu a je na místě, aby za ni nesl odpovědnost.²⁸ Oba modely však předpokládaly, že dojde k odlišení trestné činnosti mládeže od trestných činů dospělých pachatelů a ke zřízení zvláštních soudů pro mládež.²⁹

²⁵ BAŠČÍKOVÁ, V. *Vývoj a struktura kriminality mládeže v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 8.

²⁶ BAŠČÍKOVÁ, V. *Vývoj a struktura kriminality mládeže v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 8.

²⁷ SCHELLEOVÁ, I. A kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. Vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 35.

²⁸ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 266.

²⁹ BAŠČÍKOVÁ, V. *Vývoj a struktura kriminality mládeže v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 8.

Na přelomu 19. a 20. století jsou formovány první speciální úpravy pro zacházení s delikventní mládeží, v Evropě např. německý Zákon o soudnictví nad mládeží z roku 1923, rakouský Zákon o soudnictví nad mládeží z roku 1928 a rovněž jsou zřizovány zvláštní soudy pro mládež. V roce 1899 byl zřízen první soud pro mládež ve státě Illinois ve Spojených státech amerických, v roce 1908 pak v Německu a o rok později v tehdejším Rakousko – Uhersku, ve Francii a Belgii v roce 1912, ve Španělsku v roce 1918, v Holandsku 1921 a konečně v Československu v roce 1931.³⁰

Jak uvádí ve své knize *Účel trestání* Z. KARABEC: „*Na cestě vývoje trestní spravedlnosti mládeže, tedy prvním krokem, bylo uznání rozdílu v trestní odpovědnosti, druhým zavedení rozdílu v zacházení a třetím ustanovení speciálního soudnictví.*“³¹

3.1 Vývoj po roce 1918 na území České republiky

Po rozpadu Rakouska – Uherska převzala nově vzniklá republika, v té době Československá, bývalé právo rakouské a uherské. V oblasti Čech a Moravy tak i nadále platil rakouský trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852. Tento zákon nečinil téměř žádné rozdíly mezi dospělými a mladými pachateli, řízení proti mládeži obsahovalo jen několik hmotných a procesních ustanovení. Hranice trestní odpovědnosti byla stanovena na desátý rok života, přičemž zákon rozlišoval tři kategorie mládeže – děti (mladší 10 let věku), nedospělé (od 10 do 14 let věku) a mladistvé (od 14 do 20 let věku). Na území Slovenska a Podkarpatské Rusi platila úprava reformnějšího Uherska, v oblasti trestního práva tak existovala zvláštní ustanovení o trestání mládeže včetně speciálních soudů a řízení před nimi.³²

Po první světové válce však došlo na území Československa k prudkému nárůstu trestné činnosti a umocňovaly se proto hlasy volající po spojení obou úprav a celkové reformě trestního práva nad mládeží. K požadované reformě bylo nakonec přistoupeno, a to ve 30. letech 20. století, kdy byl vydán Zákon o trestním soudnictví nad mládeží, č. 48(1931 Sb. z. a n.)³³

Shora uvedeným zákonem byl vytvořen samostatný systém trestní justice nad mládeží, jehož vůdčí zásadou bylo, co nejméně trestat a naopak lépe a více vychovávat.

³⁰ BAŠČÍKOVÁ, V. *Vývoj a struktura kriminality mládeže v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 9.

³¹ KARABEC, Z. *Účel trestání*. Kriminalistika, 200, č. 2, s. 108 – 117.

³² ZOUBKOVÁ, I., NIKL, J., ČERNÍKOVÁ, V. *Kriminalita mládeže*. 1. Vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, s. 63.

³³ BAŠČÍKOVÁ, V. *Vývoj a struktura kriminality mládeže v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 9.

Bylo-li nutné trestat, pak i trestem samotným převychovat a polepšit. Zákon byl na svou dobu velmi progresivní, což se odráželo v řadě jeho ustanovení, jako např. v otázce mírnějšího posuzování trestných činů spáchaných mladými pachateli, stanovení speciálního procesu dle věku mladistvého, široký výběr nápravných prostředků, pravidla výkonu trestu, součinnost s pracovníky sociální péče apod.³⁴

Zákon primárně členil mládež na nedospělé (do 14 let věku) a mladistvé (do 18 let věku), přičemž zletilým se v té době stal jedinec až v jednadvaceti letech. Věková hranice čtrnácti let byla určena jako minimální hranice, jejíž dosažení bylo podmínkou trestní odpovědnosti. Dovršení čtrnácti let věku však nutně neznamenalo, že daný mladý jedinec musí být za trestný čin odpovědný. Pokud bylo zjištěno, že mladistvý byl v době spáchání trestného činu zaostalý, tzn., že nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého činu nebo čelit svému činu podle správného rozpoznání, byla jeho trestní odpovědnost vyloučena. Trestní odpovědnost mladistvého přicházela tudíž v úvahu nejen dosažením stanoveného věku, ale i speciální příčetností.³⁵

Trestný čin spáchaný mladistvými byl nazýván jako provinění, za nějž bylo možno uložit buď ochranné opatření (ve formě ochranného dozoru nebo ochranné výchovy), či trestní sankci, eventuálně bylo možno od potrestání zcela upustit. Vyměřené tresty se mladistvým snižovaly na polovinu, přičemž jejich horní hranice nesměla přesáhnout pět let a dolní jeden rok. Výjimečný trest činil deset let a u pachatelů starších šestnácti let věku mohl být vyměřen až na patnáct let.³⁶

Nová úprava se týkala rovněž organizace justice, kdy o trestné činnosti páchané mládeží rozhodovaly specializované soudy, a státní zastupitelství mělo zvláštní žalobce na problematiku trestné činnosti mládeže. Soudy měly dále povinnost vyžádat si zprávu od soudu poručenského a možnost opatřovat si informace od tzv. pomocných zařízení pro soudní péči, jimiž byly Úřadovny a Okresní péče. Tato pomocná zařízení měla určitá procesní oprávnění např. v možnosti svěřit zástupci daného zařízení obhajobu mladistvého u hlavního líčení před okresním soudem.³⁷

---

³⁴ BAŠČÍKOVÁ, V. *Vývoj a struktura kriminality mládeže v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 10.

³⁵ ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. Vydání. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002, s. 96.

³⁶ SCHELLEOVÁ, I. A kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. Vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 37-40.

³⁷ BAŠČÍKOVÁ, V. *Vývoj a struktura kriminality mládeže v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 10.

Zákon o trestním soudnictví nad mládeží byl ve své době považován za velmi zdařilý, avšak i přesto došlo v roce 1950 k jeho zrušení, a to trestním zákonem č. 86/1950 Sb. Uvedený trestní zákon však mnohem méně než dřívější právní úprava umožňoval individuální přístup vůči mladému pachateli.

Zrušením daného zákona o trestním soudnictví nad mládeží došlo i ke zrušení speciálních soudů pro mládež a úřadoven pro soudní péči o mládež. Samostatný systém soudnictví nad mládeží tak přestal fungovat, a to na několik desítek let. Až v roce 2003 byl přijat nový zákon upravující systém justice nad mládeží, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, jemuž se budu blíže věnovat v další části této práce.

4 Právní úprava

Úprava trestní odpovědnosti mladistvých (provinění) a odpovědnosti dítěte mladšího patnácti let za protiprávní činy (činy jinak trestné) jsou obsaženy především v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.

Tento zákon je ve vztahu *lex specialis* k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „trestní zákoník“ nebo „TZ“), zákonu č. 141/1061 Sb., o trestním řízení soudním ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „trestní řád“ nebo „TŘ“), zákonu č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „ZOSPOD“), zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „OSŘ“).

4.1 Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Ustanovení ZSM: §1 Účel zákona

- (1) Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.
- (2) Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy

vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů.

- (3) Pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů.³⁸

4.2 Trestní odpovědnost mladistvých

Ustanovení ZSM: §5 Odpovědnost mladistvého

- (1) Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.
- (2) Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.³⁹

V ustanovení § 5 odst. 1 ZSM je modifikována otázka přičetnosti mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho rozumové a mravní vyspělosti. Otázka přičetnosti ve vztahu k věku pachatele je právní problém, jenž se vyvíjel po staletí. Např. na přelomu 19. a 20. století v rámci věku do dvaceti let delikventa, byla rozlišována tato období:

- období naprosté nezodpovědnosti – věk dětský, přičetnost pachatele byla vyloučena, platí nevyvratitelná domněnka nepřičetnosti,
- období pochybné přičetnosti, přičetnost mohla být za zvláštních okolností vyvrácena,
- období mírnějšího trestu.

V minulosti byly konkrétní věkové hranice stanoveny různě. Věkové období tzv. pochybné přičetnosti bylo charakterizováno tím, že otázka přičetnosti musela být případ od případu řešena. Přičetnost ani nepřičetnost pachatele se nepředpokládala.⁴⁰

Naproti tomu se současná úprava se řídí koncepcí tzv. podmíněné přičetnosti. Jinými slovy mladistvý je zásadně přičetný, tj. trestně odpovědný. Zákon o soudnictví

---

³⁸ 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. *Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

³⁹ 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. *Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

⁴⁰ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 318.

ve věcech mládeže však respektuje skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti osob, zejména okolo patnáctého roku věku, je u jednotlivých mladistvých velmi rozdílný, a proto stanoví podmínku podmíněné přičetnosti, která je odvislá od dosaženého stupně intelektuálního a mravního vývoje mladistvého. Pro specialistu Policie České republiky zde vyvstává úkol rozpoznat tuto skutečnost a na jejím základě přistoupit, či nepřistoupit, ve smyslu ustanovení § 58 ZSM, k přiřazení znalců k vyšetření duševního stavu mladistvého.⁴¹

V případě, že se mladistvý uvedený v § 5 odst. 1 ZSM dopustí činu jinak trestného a není z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný (je nepřičetný podle § 26 TZ), lze vůči němu použít vedle ochranných opatření (§ 21 ZSM) obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže u dětí mladších patnácti let.⁴²

4.3 Provinění

Ustanovení ZSM: §6 Provinění

- (1) Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.
- (2) Nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník.⁴³

Provinění je společensky škodlivé, protiprávní, trestné a zaviněné jednání trestně odpovědného pachatele, který dovršil patnáctý a nepřekročil osmnáctý rok věku, jehož znaky jsou uvedeny v TZ.⁴⁴

Proviněním se dále rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivých ustanovení TZ nevyplývá něco jiného, též příprava k provinění, pokus provinění, organizátorství, návod a pomoc.⁴⁵

---

⁴¹ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 318.

⁴² NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 319.

⁴³ 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. *Zákony pro lidi - Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

⁴⁴ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 319.

⁴⁵ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 319.

Společenská škodlivost vyjadřuje zásadu subsidiarity trestní represe (§12 odst. 2 TZ), tedy to, že trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.⁴⁶

4.3.1 Znak provinení

I. Znak obecné:

1. Protiprávnost §13 odst. 1 TZ;
2. Trestnost (čin, který TZ označuje jako trestný) §13 odst. 1, §111 TZ;
3. Zavinění §13 odst. 2 TZ;
4. Jednání trestně odpovědného pachatele:
  - jednání ve smyslu trestního práva je prvotním předpokladem k tomu, aby se vůbec jednalo o provinění;
  - trestně odpovědný pachatel provinění (mladistvý) je osoba fyzická (§7 ObčZ), která dovršila patnáct let a nepřekročila osmnáct let věku a přičetná (§26 TZ), podmíněně přičetná (§5 odst. 1 ZSM).⁴⁷

II. Znak zvláštní (znak charakterizující skutkovou podstatu provinění):

1. Znak charakterizující objekt;
2. Znak charakterizující objektivní stránku;
3. Znak charakterizující subjektivní stránku;
4. Znak charakterizující subjekt.⁴⁸

4.4 Opatření ukládána mladistvým

Opatření je základní hmotněprávní formou reakce státu na trestnou činnost mladistvých, ukládané soudy pro mládež v trestním řízení za provinění mladistvému pachateli a slouží zejména k ovlivnění dalšího života mladistvého v souladu s účelem zákona o soudnictví ve věcech mládeže a s účelem opatření.⁴⁹

---

⁴⁶ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 319.

⁴⁷ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 319-320.

⁴⁸ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 320.

⁴⁹ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 324.

Zatímco trestní kodexy pro dospělé jsou zaměřeny do minulosti ke spáchanému trestnému činu a okolnostem, které zde byly především v době jeho spáchání, je trestní právo pro mladistvé orientováno do budoucnosti, a těžiště jeho zájmu proto logicky spočívá v přijímání takových opatření, prostřednictvím kterých lze předejít recidivě. Nebylo by proto ani účelné, ani formálně a věcně přesné označovat takovou sociální reakci na delikt spáchaný mladistvým vžitým termínem trest. Vhodnějším termínem se jeví termín opatření, který sice zahrnuje komponentu újmy, ale jeho hlavní obsah spočívá v aktivním zacházení a působení na dosud napravitelného (dosud ještě mentálně, morálně a sociálně nezralého), dospívajícího jedince.⁵⁰

4.4.1 Zásady pro ukládání opatření

Při ukládání opatření mladistvým pachatelům provinění se obecně užití zásady pro ukládání trestů dospělým pachatelům. Samozřejmě jenom do té míry, aby neodporovaly *ratio legis* speciální úpravy trestání mladistvých.

Navíc se uplatní zejména tyto specifické zásady:

1. Zásada podpůrnosti represe (ekonomie trestní represe) a prioritního postavení prevence (§3 odst. 2 ZSM);
2. Zásada specifického přístupu při ukládání opatření ve věcech mládeže (§3 odst. 3 ZSM, první věta);
3. Zásada zákazu diskriminace (§3 odst. 3 ZSM, druhá věta).

4.4.2 Účel opatření

Ustanovení ZSM: §9 Účel opatření

- (1) Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchaní provinění.

---

⁵⁰ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 323.

- (2) Ustanovení trestního zákoníku o mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody se u mladistvých neužije.⁵¹

4.4.3 Systém opatření

1. Výchovná opatření;

- dohled probačního úředníka (§ 16 ZSM),
- probační program (§ 17 ZSM),
- výchovné povinnosti (§ 18 ZSM),
- výchovná omezení (§ 19 ZSM),
- napomenutí s výstrahou (§ 20 ZSM).

2. Ochranná opatření;

- ochranné léčení (§ 99 TZ),
- zabezpečovací detence (§ 100 TZ),
- zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 101 až 104 TZ),
- ochranná výchova (§ 22 ZSM).

3. Trestní opatření;

- obecně prospěšné práce (§ 62 TZ),
- peněžitě opatření (§ 67 TZ),
- peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu (§ 28 ZSM),
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70 TZ),
- zákaz činnosti (§ 73 TZ),
- vyhoštění (§ 80 TZ),
- domácí vězení (§ 60 TZ),
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76 TZ),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení § 81 TZ),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem (§ 84 TZ),
- odnětí svobody nepodmíněné (§ 55 a násl. TZ).

Všechny druhy opatření tvoří ucelený systém založený na monismu trestněprávních sankcí. Tím se zásadně liší od dualismu trestů a ochranných opatření uplatňovaných při řešení trestné činnosti dospělých.⁵²

---

⁵¹ 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © [cit. 05.04.2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

Široká škála opatření, která sankcionují delikventní jednání mladistvého, umožňuje více než dříve individualizovat zákonnou reakci za porušení norem trestního práva u osob doposud nevyzrálých. Rozsah uvedených možností však bezesporu klade zvýšené nároky i na policejní orgány, které již zpočátku řízení budou o těchto možnostech poučovat mladistvé a spolupracovat s nimi a ostatními zainteresovanými orgány a organizacemi vytvářet podmínky pro co nejadekvátnější způsob řešení věci, který by se odrazil v přijetí optimálního opatření ve smyslu účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

4.4.4 Charakteristika jednotlivých druhů opatření

1. Výchovná opatření

Výchovná opatření mají z hlediska řešení trestních věcí mladistvých klíčový význam, protože jejich prostřednictvím lze neúčinněji reagovat na:

- aktuální životní poměry mladistvého,
- skutečnosti charakterizující jeho osobu,
- příčiny jeho trestné činnosti.

Základním účelem výchovných opatření je vytvoření podmínek pro:

- vhodné společenské uplatnění mladistvého,
- jeho ochranu před škodlivými vlivy,
- předcházení dalšímu páchání provinění.

Výchovná opatření může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce ukládat jen se souhlasem osoby, proti které se řízení vede s tím, že mladistvý může kdykoli svůj souhlas odvolat.⁵³

Zjistí-li soud pro mládež, že jsou dány důvody pro nařízení ústavní výchovy podle zákona o rodině, dá obecnému soudu podnět k zahájení řízení.⁵⁴

Dohled probačního úředníka (§ 16, 75, 80 ZSM)

---

⁵² NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 325-326.

⁵³ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 327.

⁵⁴ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 325-328.

Dohledem probačního úředníka se rozumí:

- pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodiny na něj,
- kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému.

Mladistvý, který má uložený dohled je povinen:

- spolupracovat se k probačnímu úředníku ve stanovených lhůtách,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených výchovných omezení a dalších okolnostech stanovených probačním úředníkem,
- nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.⁵⁵

Probační program (§ 17 ZSM)

Probačním programem se rozumí zejména program:

- sociálního výcviku,
- psychologického poradenství,
- terapeutický,
- zahrnující obecně prospěšnou činnost,
- vzdělávací, doškolovací a rekvalifikační nebo jiný vhodný program.

Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného ministerstvem spravedlnosti.

Podmínky uložení probačního programu:

- probační program je vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti vhodný,
- mladistvému musí být poskytnuta dostatečná možnost se s obsahem probačního programu seznámit,
- souhlas mladistvého.

---

⁵⁵ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 328-329.

Výchovné povinnosti (§ 18 ZSM)

Mladistvému může být uložena výchovná povinnost, kterou se stanoví, aby zejména:

- bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,
- zaplatil přiměřenou peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti,
- vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu,
- usiloval o vyrovnání s poškozeným,
- nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění,
- podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením nebo zabezpečovací detencí podle trestního zákoníku,
- podrobil se ve svém volném čase vhodným aktivitám uvedeným v § 17 ZSM, jenž však nejdou probačním programem.⁵⁶

Výchovná omezení (§ 19 ZSM)

Mladistvému může být uloženo výchovné omezení, kterým se stanoví, aby zejména:

- nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,
- nestýkal se s určitými osobami,
- nezdržoval se na určitém místě,
- nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,
- neužíval návykové látky,
- neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,
- neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,
- neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.⁵⁷

---

⁵⁶ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 329.

⁵⁷ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 329.

Napomenutí s výstrahou (§ 20 ZSM)

Napomenutím s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jenž mu hrozí v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost.

Příslušný orgán činný v trestním řízení může přenechat postižení mladistvého:

- jeho zákonnému zástupci,
- škole, v které je mladistvým žákem,
- výchovnému zařízení, v němž žije.

Po přijetí některého z uvedených opatření se na mladistvého hledí, jako by nebyl odsouzen.⁵⁸

2. Ochranná opatření (§ 21 ZSM, srov. § 98 TZ)

- Ochranné léčení (§9 TZ).
- Zabezpečovací detence (§ 100 TZ).
- Zabráni věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 101 až 104 TZ).
- Ochranná výchova (§ 22, 82 až 87 ZSM).

Ochrannou výchovu lze uložit pouze podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, naproti tomu ochranné léčení, zabezpečovací detenci a zabráni věci nebo jiné majetkové hodnoty podle trestního zákoníku.⁵⁹

Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud:

- výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině, v níž žije,
- dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána,
- prostředí, v němž žije mladistvý, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy,
- nepostačuje uložení výchovných opatření.⁶⁰

---

⁵⁸ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 330.

⁵⁹ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 330.

⁶⁰ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 330-331.

Soud pro mládež může dále mladistvému uložit ochrannou výchovu pouze v případě, že nepostačuje uložení některého z výchovných opatření. Základní podmínkou je znání viny mladistvého pro spáchané provinění. Ochranná výchova může být též uložena mladistvému, který se dopustil činu jinak trestného.⁶¹

Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle do osmnáctého roku mladistvého, lze ji prodloužit do devatenáctého roku.⁶²

3. Trestní opatření

Trestní opatření obsahují na rozdíl od výchovných a ochranných opatření negativní hodnocení spáchaného činu a jeho pachatele a působí určitou újmu, která spolupůsobí při naplňování účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Újma však nikdy nesmí být cílem nebo smyslem trestního opatření. Hrozba uložení těchto opatření, popř. jejich ukládání a výkon má v systému reakce na trestnou činnost mladistvých nezastupitelné místo, nikoliv však klíčové.⁶³

Toto postavení trestních opatření plně odpovídá zásadě pomocné úlohy trestní represe, jakož i dalším zásadám, kterými je ovládáno naše trestní právo (zásada humanismu, demokratismu, zákonnosti, individualizace a proporcionality).⁶⁴

Při výměře trestního opatření se jako k polehčující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že:

- a) mladistvý úspěšně vykonal:
  - probační program nebo jiný vhodný program sociálního výcviku,
  - psychologické poradenství,
  - terapeutický program,
  - program zahrnující obecně prospěšnou činnost,
  - vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého,

---

⁶¹ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 331.

⁶² NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 331.

⁶³ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 331.

⁶⁴ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 331.

b) ve vztahu k poškozenému a ke způsobené škodě mladistvý:

- poskytl zadostiučinění poškozenému,
- nahradil úplně nebo alespoň částečně způsobenou škodu,
- odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou poškozenému způsobil,
- přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým chováním,

c) mladistvý se po spáchání provinění choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí.⁶⁵

Při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry soud pro mládež přihlédne také k tomu, že mladistvý spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky.⁶⁶

Ukládá-li soud pro mládež úhrnné nebo souhrnné trestní opatření mladistvému, který spáchal provinění jednak předtím, než překročil osmnáctý rok svého věku, jednak potom, co tento věk dovršil, postupuje podle ustanovení o úhrnném nebo souhrnném trestu, popřípadě o upuštění od uložení souhrnného nebo dalšího trestu přičemž hranice trestních sazeb u provinění spáchaných před tím, než mladistvý dovršil osmnáctého roku věku, posuzují podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.⁶⁷

Obecně prospěšné práce (§ 62 až 65 TZ, § 26 odst. 1 ZSM)

Při splnění podmínek stanovených v § 62 odst. 1, 2 tr. zákoníku „může soud pro mládež uložit mladistvému obecně prospěšné práce. Další podmínky stanoví zákon o soudnictví ve věcech mládeže, jsou to:

- povinnost soudu přihlédnout k vlastnímu stanovisku mladistvého,
- zjištění faktické možnosti toto opatření uložit,
- dbát na to, aby horní hranice sazby nepřevyšovala polovinu horní hranice stanovené trestním zákoníkem, tj. 150 hodin. Ustanovení v trestním zákoníku stanovuje výměru trestu obecně prospěšných prací v rozmezí 50-300 hodin,

---

⁶⁵ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 331-332.

⁶⁶ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 332.

⁶⁷ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 332.

- obecně prospěšné práce nesmí vzhledem ke své povaze nebo okolnostem, za kterých jsou vykonávány, ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvých.

Soud pro mládež může vedle trestního opatření obecně prospěšných prací uložit i vhodná výchovná opatření (§ 15 ZSM).⁶⁸

Peněžitá opatření (§ 67 TZ, § 27 ZSM)

Při splnění podmínek stanovených v § 67 tr. zákoníku může soud pro mládež uložit mladistvému peněžitá opatření. Další podmínky stanoví zákon o soudnictví ve věcech mládeže, jsou to:

- odsouzený mladistvý musí být výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují,
- uložit peněžitá opatření lze v rozmezí 10 do 365 denních sazeb,
- denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 5 000 Kč,
- náhradní trestní opatření stanoví soud pro mládež až na jeden rok,
- náhradní trestní opatření nesmí však ani spolu s uloženým odnětím svobody přesahovat horní hranici trestní sazby snížené podle § 31 odst. 1 ZSM,
- po právní moci rozhodnutí o uložení peněžitá opatření může soud pro mládež rozhodnout, že jeho zaplacení nebo nevykonaný zbytek bude nahrazen tím, že vykoná obecně prospěšnou činnost v rámci:
  - pro tento účel zřízeného probačního programu podle § 17 odst. 1, 2 ZSM, nebo
  - společensky prospěšnou činnost v rámci výchovné povinnosti podle § 18 odst. 1 písm. c) ZSM.

Soud pro mládež může vedle peněžitá opatření uložit i vhodná výchovná opatření (§ 15 ZSM).⁶⁹

---

⁶⁸ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 333.

⁶⁹ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 333-334.

Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu (§ 28 až 30 ZSM)

Soud pro mládež může podmíněně odložit výkon peněžitého opatření při splnění těchto podmínek:

- jestliže vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a vzhledem k okolnostem případu, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu,
- jestliže přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.

Povolení podmíněného odložení výkonu peněžitého opatření se netýká výkonu ostatních trestních opatření uložených vedle tohoto trestního opatření, pokud není v rozsudku stanoveno jinak.⁷⁰

Zkušební doba počíná běžet právní mocí rozsudku a činí nejvýše tři roky. Doba, po kterou podmíněně odsouzený mladistvý vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, se započítává do zkušební doby nově stanovené při podmíněném odložení výkonu peněžitého opatření pro týž skutek nebo do zkušební doby stanovené při uložení úhrnného nebo souhrnného opatření.⁷¹

Soud pro mládež při rozhodování může dojít k těmto závěrům:

- odsouzený mladistvý vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, soud pro mládež vysloví, že se osvědčil,
- v opačném případě, a to i během zkušební doby, že se peněžité opatření vykoná. Neučiní-li tak soud pro mládež do roka od uplynutí zkušební doby, aniž by na tom měl vinu mladistvý, má se za to, že se mladistvý osvědčil.

Bylo-li učiněno rozhodnutí o osvědčení, hledí se na mladistvého, jako by nebyl odsouzen.

---

⁷⁰ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 334.

⁷¹ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 334.

Naopak rozhodne-li soud pro mládež, že se trestní opatření vykoná, rozhodne zároveň i o náhradním trestním opatření odnětí svobody.⁷²

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70 TZ)

Ukládání tohoto trestního opatření je řešeno pouze v trestním zákoníku, odlišnost od obecné úpravy jsou pouze v obecných rysech.⁷³

Zákaz činnosti (§ 73, 74 TZ, § 26 odst. 2 ZSM)

Soud pro mládež může toto trestní opatření uložit jedině tehdy, není-li to na překážku přípravě na povolání mladistvého, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let.⁷⁴

Vyhoštění (§ 80 TZ, § 26 odst. 4, 75a ZSM)

Za podmínek stanovených trestním zákoníkem může soud pro mládež uložit mladistvému odsouzenému trestní opatření vyhoštění, a to ve výměře jednoho do pěti let.

U mladistvého, který je členem Evropské unie, musí být splněna podmínka, že neuložením tohoto druhu trestního opatření by došlo k závažnému ohrožení bezpečnosti státu nebo veřejného pořádku nebo že vyhoštění je v nejlepším zájmu mladistvého.⁷⁵

---

⁷² NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 335.

⁷³ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 335.

⁷⁴ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 335.

⁷⁵ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 335-336.

Domácí vězení (§ 60, 61 TZ)

Ukládání tohoto trestního opatření je řešeno pouze v trestním zákoníku, odlišnosti od obecné úpravy jsou pouze v obecných rysech.⁷⁶

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76, TZ, § 26 odst. 3 ZSM)

Za podmínek stanovených v trestním zákoníku může soud pro mládež mladistvému uložit zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Délka horní hranice sazby uloženého opatření nesmí převyšovat pět let.⁷⁷

Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení § 81 až 83 TZ, § 33 ZSM)

Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem (§ 84 až 87 TZ, § 33 ZSM)

Odchylnosti od obecné úpravy u těchto dvou trestních opatření řeší zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 33 s tím, že:

- Zkušební dobu je možno stanovit v rozmezí jednoho do tří let,
- Současně může soud pro mládež uložit mladistvému i výchovná opatření

Soud pro mládež může nechat podmíněné odsouzení v platnosti i přesto, že mladistvý odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody, a:

- Stanovit nad mladistvým dohled, pokud již nebyl uložen,
- Prodloužit zkušební dobu,
- Uložit další výchovné opatření.⁷⁸

---

⁷⁶ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 336.

⁷⁷ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 336.

Odnětí svobody nepodmíněně (§ 55 a násl. TZ, § 31, 32 ,76 až 79 ZSM)

Trestní sazby odnětí svobody stanovené trestním zákoníkem se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.

Nepodmíněné odnětí svobody může soud pro mladistvé uložit mladistvému jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

V případě, že mladistvý spáchal provinění, za který trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a povaha a závažnost provinění je mimořádně vysoká, může soud pro mládež uložit mladistvému na pět až deset let.

Nepodmíněné odnětí svobody se u mladistvých, kteří nepřekročili devatenáctý rok svého věku, vykonává odděleně od ostatních odsouzených ve věznicích nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé.

Ukládá-li soud pro mládež nepodmíněné odnětí svobody mladistvému, který již dovršil devatenáctý rok věku, může s přihlédnutím zejména k délce ukládaného odnětí svobody a ke stupni a povaze narušení mladistvého rozhodnout, že mladistvý toto trestní opatření vykoná ve věznici pro ostatní odsouzené.⁷⁹

Lze konstatovat, že tyto právní normy, které se zabývají soudnictvím ve věcech mládeže, se mladistvému pachateli dostatečně věnuje a snaží se zajišťovat, aby proti němu byly použity postupy a opatření, která jsou vhodná a která zajistí jeho budoucí pozitivní vývoj.

5 Etiologie kriminality

Etiologie pochází z řeckého slova aitia, které znamená příčina a řeckého slova logos, které znamená věda. Jde o nauku, která se zabývá všemi možnými druhy příčin, poruchami, vadami či ostatními chorobnými stavy. Zároveň hledá a vysvětluje příčiny

---

⁷⁸ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 336.

⁷⁹ NOVOTNÝ F., SOUČEK J. a kolektiv. *TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ*. 3. Rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, s. 337.

těchto stavů a příznaky. Poté vede ke správně stanovené prognóze, prevenci a k vhodné a účinné léčbě.⁸⁰

Určujícími faktory pro stanovení příčin a podmínek páčání trestné činnosti mládeží jsou zejména vývojové zvláštnosti mladého člověka a mikrostruktura, ve které se mládež pohybuje. Jde o dva soubory faktorů, na základě kterých je formován hodnotový systém, sociální orientace, postoje k lidem a další charakterové atributy osobnosti člověka. Rozhodující roli při formování osobnosti má rodina, přátelé a známí, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Nezanedbatelný vliv má však i škola, kamarádi, parta a další. Negativní vývojové vlivy pak nejcitlivěji zasáhnou oblast psychiky člověka, tj. motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti. Rozdílnost v dosažené úrovni a kvalitě uvedených složek osobnosti je příznačná nejen mezi věkovými kategoriemi člověka ale i mezi jedinci stejného věku. Rozdíly jsou patrné i ze sociologického hlediska, kde určují především sociální funkci a pozici, kterou jedinec zaujímá ve společnosti a v dané věkové skupině. Mládež netvoří homogenní sociální skupinu. Uvnitř je výrazně diferencována podle věku, pohlaví, ale také podle sociálních rolí a postavení mezi vrstevníky a podle dalších činitelů, které ovlivňují chování jedince.

Všechny uvedené, ale i další složky osobnosti a prostředí, pokud se vyvíjejí patologicky, jsou významné i z kriminologického hlediska a určují strukturu a způsob páčání kriminálních deliktů. Obecně pak o nich hovoříme jako o příčinách, které vedou k páčání trestné činnosti dětmi a mladistvými.

Výše uvedené faktory ovlivňující kriminalitu mládeže lze rozdělit do dvou základních skupin. Na jedné straně stojí faktory vnější, neboli exogenní: negativní jevy v rodině, ve škole, v rámci skupiny, ale i ve společnosti jako celku (alkoholismus, toxikomanie, závislost na herních automatech). Na druhé straně to jsou vlivy vnitřní (endogenní), mající původ v osobnostní poruše jedince, která vychází z jeho genetického fondu, a v dospívání.

Dospívání je specifickým faktorem pro kriminalitu mládeže. Jedná se o období počínající okamžikem, kdy si dítě od věku 11 – 12 let začíná vytvářet vlastní osobnost. Dospívání je spjato se vzdorem vůči všemu ve svém okolí a hlavně vůči svým rodičům. Mládež je v této fázi mnohem citlivější a ovlivnitelnější negativními činiteli, které

---

⁸⁰ SOVÁK, K. a kol. *Defektologický slovník*. 3. upravené vydání. Jinočany, 2000. s. 94.

mohou mít nepříznivý vliv na další vývoj mladého člověka, jenž přijímá různé návyky a stereotypy a současně si buduje vztah k odpovědnosti a povinností.⁸¹

Za hlavní faktory, ovlivňující kriminalitu mládeže, lze tedy označit: dědičnost, genetiku, rodinu, školu, vrstevníky a způsob trávení volného času.

5.1 Endogenní faktory

Endogenní faktory neboli vnitřní příčiny, hrají velkou roli v páchání kriminality. Endogenní faktory tedy spočívají v osobnosti pachatele. Jde o predispozice vedoucí k páchání delikventní činnosti, které mohou být zděděné, vrozené nebo získané například v důsledku nějaké choroby či úrazu. Predispozice mají tendenci se rozvíjet v sociálně-patologickém prostředí. Člověk, jenž k nim má dispozice, se může, ale také nemusí stát pachatelem. Avšak existují jisté předpoklady a takovéto chování se u něj vyskytuje častěji než u ostatních lidí.⁸²

5.1.1 Dědičnost

Vlivem dědičnosti, respektive genetických dispozic delikventních jedinců se v minulosti již zabývali například C. Lambroso, E. Hooton nebo také C. Goddard. Jejich výzkumy vycházely z toho, že na lidském těle lze pozorovat determinanty signalizující delikventa, ať už se jednalo o tvar lebky či ušních boltců. Velmi známé jsou studie dvojčat, tedy především porovnání jednotlivých genetických znaků mezi jednovaječnými a dvojvaječnými dvojčaty. Výsledkem těchto studií byl poznatek, že v případě jednovaječných dvojčat byla zaznamenána největší možná shoda mezi dvěma lidmi. Naopak podobnost dvojvaječných dvojčat byla stejná jako u sourozenců narozených stejným rodičům v jiném časovém období. Genetická podobnost jednovaječných dvojčat se projevuje také v tom, že se u nich mnohem více vyskytuje shoda v kriminálním chování.

Dědičnost byla také zkoumána pomocí tzv. adopčních studií, při kterých vědci pozorovali sourozence, kteří byli po narození svěřeni do adoptivní péče v odlišných rodinách, přičemž vědci porovnávali biologické činitele pocházející od biologických rodičů s činiteli sociálními, tedy vlivem adoptivních rodičů a okolí.⁸³

---

⁸¹ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha : Policie ČR, Úřad vyšetřování pro Českou republiku, 1998. s. 7.

⁸² KRAUS, B. a kol. *Sociální patologie*. Vydání 2. Hradec Králové, 2010, s. 37.

⁸³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha : Portál, 2003, s. 23 24.

5.1.2 Pohlaví

Disponujícím faktorem je v neposlední řadě i pohlaví jedince. Muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy. Rozdíl v mírách mužské a ženské kriminality je připisován vrozeně vyšší agresivitě u mužů, jež by mohla být ovlivňována mužským pohlavním hormonem testosteronem., který působí nejen na fungování mozku, ale i na utváření těla. Bez vlivu na vyšší kriminalitu mužů jistě není ani odlišný způsob výchovy chlapců a dívek. Dívky jsou velmi často pod větší kontrolou ze strany rodičů, učitelů i dalších dospělých než chlapci, takže mají více příležitostí vstřípit si zábrany k protispolečenskému chování. Vrstevnické vazby na partu pro ně nemají takový význam jako pro chlapce. Naopak vazby na rodinu jsou u nich nesporně pevnější.⁸⁴

5.1.3 Porucha osobnosti

Osobnost můžeme definovat jako soubor duševních, zděděných, vrozených, tělesných a pod tlakem společnosti a výchovy získaných zvláštností, tělesných a duševních procesů, postojů, vztahů a vlastností, které řídí činnost člověka. Osobnost značně formulují genetické a zevní vlivy. Patří k nim především výchova, ale také školní a profesionální vliv.

Mezi poruchy osobnosti patří zejména psychopatie, psychózy a schizofrenie, neurózy, lehká mozková dysfunkce (LMD), mentální retardace a jiné. Mezi nejrizikovější patří především psychopatie. Jde o abnormální variantu osobnosti člověka. Podíl psychopatů na páchané kriminalitě je značně znepokojující. Častou příčinou bývají také psychózy a schizofrenie, které patří do skupiny duševních onemocnění. Spočívají v narušení psychické integrity osobnosti. Typickým znakem tohoto onemocnění bývají bludy a halucinace, které se pro nemocného stávají realitou. Člověk při spuštění těchto onemocnění nedokáže rozpoznat nebezpečnost svého konání a ve většině případů nebývá trestně odpovědný.⁸⁵

Jako další z faktorů kriminality mládeže lze také vnímat konstituci jedince. Zde je na místě uvést jako možnou příčinu kriminálního chování lehkou mozkovou dysfunkci neboli syndrom hyperaktivity. Jde o minimální mozkovou poruchu, která má za následek poruchy v chování. Děti postižené touto dysfunkcí jsou velmi náladové,

---

⁸⁴. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 33.

⁸⁵ KRAUS. B. a kol. *Sociální patologie*. Vydání 2. Hradec Králové, 2010, s. 37-38.

špatně zapadají do kolektivu, nejsou schopny předvídat následky svého jednání, často riskují a současně se rychleji fyzicky vyčerpávají. Stejně tak má svůj význam i osobnost dítěte a případně její poruchy. Ovšem s ohledem na období dospívání, pro které je charakteristické výkyv chování jedince, nelze jednoznačně určit, zdali se jedná o trvalou poruchu, či pouze přechodný stav. Teprve ve chvíli, kdy poruchy chování přesáhnou mez běžného chování jedince a zasahují do společenských vztahů a celkové socializace jedince, můžeme určit, že se jedná o patologický jev předurčující budoucí kriminální jednání.⁸⁶

Můžeme tedy říci, že biologické a psychologické faktory kriminality mládeže se mohou stát předpokladem pro to, že se dítě, či později mladistvý, dopustí nebo bude dopouštět kriminálního jednání. Mnohem důležitější než biologické a psychologické faktory kriminality mládeže jsou však podněty přicházející z okolního prostředí, které do určité míry ovlivňují každého s tím, že genetické vlohy a osobnost určují míru, s jakou tak činí.

5.1.4 Intelukt

Intelektem se dle PAVLOVSKÉHO⁸⁷ v užším slova smyslu rozumí: „*schopnost sbírat poznatky, operovat s nimi na obecné úrovni, odlišovat podstatné od nepodstatného. Inteligenci se zpravidla myslí schopnost vyznat se v situaci, porozumět jí a řešit ji. Intelligence zahrnuje představivost, chápavost a soudnost.*“ Existují ovšem jedinci, kteří během své školní i profesionální výuky získají přeborné množství poznatků. Jejich intelekt je tudíž velmi vysoký, avšak v běžných životních situacích selhávají pro neschopnost správně se v daných situacích orientovat a zaujímat správné postoje. Na straně druhé máme přirozeně inteligentního jedince, který nemusel ať už z jakýchkoliv důvodů získat patřičné vzdělání, a jeho intelekt tudíž neodpovídá jeho kapacitě.

Správné rozlišování intelektu a intelligence nenese zásadní důležitosti. Někdy se oběma pojmům také říká promiskue. Kliničtí psychologové vypočítávají inteligenční kvocient známý jako IQ. Pokud nějaké defekty intelektu vzniknou na vrozeném

---

⁸⁶ MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B., CHALUPOVÁ, J., HALÍK, T. *Práce s rizikovou mládeží: projekt LATA a další alternativy věznění mládeže*. 1. Vydání. Praha : Portál, 1996, s. 16.

⁸⁷ PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4. Aktualizované vydání. Praha, 2012, s. 36.

podkladě nebo během prvních dvou roků života, pak mluvíme o mentální retardaci. Dojde-li k defektům intelektu později, jde již o demenci.⁸⁸

5.2 Exogenní faktory

5.2.1 Rodina

Klíčovým činitelem v oblasti kriminality mládeže je rodinné prostředí. Pokud je rodina disfunkční, vznikají větší předpoklady pro delikventní chování dětí. „*Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování. Rodina ovšem není neměnná instituce, její funkce se v novodobé historii západních zemích výrazně proměnily.*“⁸⁹ V důsledku vývoje společnosti však došlo k tomu, že klasický model rodiny je nabouráván moderním způsobem života. Zmenšil se počet sňatků i porodnost, lidé uzavírají sňatky až v pozdějším věku, častěji pečují o dítě jen jeden rodič. Nejdůležitější v rodině je kvalita vztahu mezi dítětem a rodiči, ale i mezi rodiči navzájem. Nepřítomnost jednoho z rodičů (většinou otce) nepříznivě ovlivňuje psychický vývoj dítěte a jeho prospěch ve škole. Velkým rizikem je pak i situace, kdy se některý z rodičů sám dopouští trestné činnosti, čímž je pro dítě negativním vzorem. V neposlední řadě je potřeba zmínit, že kruté zacházení a týrání dítěte v rodině deformuje jeho vnímání násilí.

5.2.2 Poruchy rodičovské role

Faktorů související s neschopností přijmout rodičovství a zvládat rodičovskou roli, je celá řada a jsou označovány jako poruchy rodičovství:

- rodiče se o své dítě nemohou starat – důvody jsou třeba v nepříznivých podmínkách a situacích, v poruchách fungování celé společnosti (válka, chudoba) nebo při narušení rodinného systému (nemoc, úmrtí).
- rodiče se o své dítě starat neumějí či nedovedou – rodiče nejsou schopni zabezpečit dětem alespoň přiměřený vývoj a uspokojit jejich základní potřeby z důvodu vlastní nevyzrálosti, neschopnosti vyrovnat se se zvláštními situacemi, jako je mimomanželské narození dítěte nebo handicapované dítě.

---

⁸⁸ PAVLOVSKÝ, P. a kol. Soudní psychiatrie a psychologie. 4. Aktualizované vydání. Praha, 2012, s. 36-37.

⁸⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha : Portál, 2003, s. 37.

- rodiče se o dítě starat nechtějí – rodiče neposkytují dětem potřebnou péči, v některých případech je dokonce opouštějí. Péči o dítě lze hodnotit jako nedostatečnou, žádnou nebo škodlivou a lze ji označit jako zanedbávání dítěte.
- rodiče se o dítě starají nadměrně – dítě se dostává do větší pozornosti než je třeba, což vede k rozmazlování a důsledkem je tedy nepřipravenost na samostatný život.

V případě, že některé z výše uvedených funkcí neplní, může se stát pro její příslušníky zdrojem případného negativního vývoje, poruch chování a vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů. V takovém případě hovoříme o dysfunkční či afunkční rodině.⁹⁰

- Funkční rodina – zajišťuje optimální tělesný a duševní rozvoj dítěte.
- Problémová rodina – vykazuje poruchy bazálních funkcí, které však v podstatě neohrožují její existenci ani zdravý vývoj dítěte.
- Dysfunkční rodina – je charakteristická vážnějšími poruchami některých nebo případně všech funkcí, které poškozují rodinu jako celek a narušují vývoj dítěte.
- Afunkční rodina – je typická výskytem poruch rodinných funkcí, které dítěti závažným způsobem znemožňují vývoj, a které hrubě narušují existenci a smysl rodinného soužití, tyto rodiny se většinou rozpadají a děti bývají umístěny v náhradní rodinné péči.⁹¹

5.2.3 Škola

Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu – nucenému vstávání v určitou dobu, vyučovacím hodinám děleným přestávkami a odpolední či večerní přípravě na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo, „ukáznilo“, aby bylo jako ostatní děti.⁹²

⁹⁰ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie – analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. Vydání. Praha: Grada 2009, s. 141-142.

⁹¹ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie – analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. Vydání. Praha: Grada 2009, s. 141-142.

⁹² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence : Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 75.

Učitel je zprvu pro dítě nejvýznamnější osobou ve škole, postupně si však nabývají na významu vztahy ke spolužákům a solidarita s nimi. Učitel se stává autoritou, která konkuruje autoritě rodičů a později také vrstevníků.⁹³

Ze strany učitele je dítě hodnoceno – skoro vždy známkami – za podané výkony v jednotlivých předmětech a za chování. Z toho odvozuje v prvních letech školní docházky pocit vlastní hodnoty. Později jej opírá také o to, jak je přijímáno spolužáky. Je pravděpodobné, že k tomuto přesunu dochází dříve, než se běžně soudí. Už na konci docházky do první třídy začínají děti dávat přednost sezení dále od tabule a od učitele. Význam spolužáků jako zrcadla a zdroje pocitu vlastní hodnoty stále stoupá s blížícím se dospíváním.⁹⁴

Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na níž jsou učitelé v lepším případě více a v horším případě méně napojeni. Ve třídě vznikají i podskupiny zvláštních „sub-subkultur“, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na „subkultury“ dívek a hochů.⁹⁵

V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost učitele, resp. jeho zřetelné preferování či zatracování některých dětí. Prostředků k tomu má učitel mnoho a jen některé jsou markantní i pro toho, kdo se přímo vyučování neúčastní: známky, poznámky, hodnocení dítěte při kontaktu s rodiči apod.⁹⁶

Učitelův nezájem či agresivita mohou být také živnou půdou šikanování ve třídě. Není zcela výjimečné, že učitel svým chováním agresorům „označí“ jedince, který je v nějakém ohledu nedostačivý a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat.

---

⁹³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence : Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 75.

⁹⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 75.

⁹⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 75.

⁹⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 75.

Vyšší riziko sociálního selhání mají děti špatně ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou odpojenou od vlivu učitele a školy.⁹⁷

Pro vývoj dítěte tedy může být kritická schopnost učitele zvládat neklid, nekázeň a nezájem dětí takovým způsobem, aby nebyl poškozován dobrý vztah k učiteli ani jejich sebehodnocení. Komunikování s dětmi, které je ze strany dospělého soustředěné jen na obsah (jenž má nejčastěji podobu kritiky), nemůže přispívat k pocitu kompetence a vnitřní pohody dítěte. Přesto je v našich školách tak časté.⁹⁸

Učitel, který takový vývoj nechce dopustit, komunikuje s dítětem tak, aby posiloval vzájemný vztah a podporoval vstřícnou, kooperativní atmosféru ve třídě.⁹⁹

5.2.4 Vrstevnické party

Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.¹⁰⁰

Vrstevnická skupina však není pro nikoho jen neproblémovým zázemím; tím spíše jím není pro mladé lidi vyrůstající bez rodičovského zájmu, bez jasných pravidel, ohrožované despotickým trestáním rodičů apod. I pro dítě vychované funkční rodinou představuje každá vrstevnická skupina více nebo méně stresující nárok; obstat v očích vrstevníků jako někdo, kdo je „v pořádku“, kdo plně sdílí její hodnoty.¹⁰¹

Nároky na konformitu jsou ve vrstevnické skupině mládeže obvykle vyšší než ve všech jiných skupinách. Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování k opačnému pohlaví, postoj k drogám, k alkoholu atd.¹⁰²

U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným

---

⁹⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 76.

⁹⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež. Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 76.

⁹⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 76.

¹⁰⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 83.

¹⁰¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 83.

¹⁰² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 83.

zázemím. Na tyto děti má vůdce party velký vliv a také ho využívá. Vstupním rituálem do již ustavené delikventní skupiny je v některých západních zemích dokonce spáchání nějakého závažného trestného činu; tím adept překročí hranici běžných tabu a může být v případě potřeby vůdcem skupiny či ostatními členy party vydírán hrozbou, že jeho čin bude anonymně oznámen policii. Hrozba ztráty postavení ve vrstevnické skupině je tak posilována hrozbou prozrazení a případných sankcí.¹⁰³

Delikventní party u nás skoro vždy vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se dobře znají z jedné instituce, méně často se rekrutují z mládeže bydlící na jednom sídlišti, respektive v jedné čtvrti, jak tomu je častěji v západních zemích. Tyto skupiny se buď úplně vymykají běžným mechanismům sociální kontroly (přestanou chodit do školy, do práce), vytvoří si vlastní hodnotové preference a chovají se vysoce autonomně, anebo, což je méně časté, se kontrole vymknou jen v době svého volna.¹⁰⁴

Některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života přestane dostávat prostředků. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, jež pak přerůstají v organizované, plánované akce s napojením na překupníky. U nás je tento typ delikventních part patrně nejčastějším typem delikventní skupiny.¹⁰⁵

Jiné party vede ke kriminalitě nuda nebo snaha předvést se před kamarády, což předpokládá skupinovou atmosféru, kvůli níž před násilným aktem nikdo nedokáže couvnout, protože by se ve skupině ukázal jako slabý.¹⁰⁶

5.2.5 Média

O vlivu médií, a zejména televize na socializaci dnešních dětí a mládeže ve vyspělých zemích nemůže být pochyb. Děti a dospívající sledují televizi nejvíce ze všech médií. Čas, který věnují sledování televize, je v průměru delší než všechny jiné mimoškolní činnosti, jimž se děti a dospívající v naší kultuře věnují.¹⁰⁷

---

¹⁰³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 83.

¹⁰⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 83.

¹⁰⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 83.

¹⁰⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 84.

¹⁰⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 100.

Postindustriální společnost, je společnost v jistém smyslu roztříštěná a v jiném smyslu velmi masová. Televize ji potencionálně může integrovat – velké množství lidí sleduje tytéž programy – s určitými disponovanými jedinci může vytvářet spiklenecké spojení, v němž jsou syceny jejich asociální sklony.¹⁰⁸

Jinak řečeno: Zlo a násilí nemusí mít destruktivní účinky, je-li dětem prezentováno v kontextu, jenž těmto projevům dává smysl v přijatém kulturním rámci a nejsou-li tyto děti bezprizorné. Dítě, jež na takový rámec není dostatečně napojeno a o které se nikdo dospělý nezajímá, pak může násilí považovat za legitimní způsob prosazování lidských potřeb. Až násilí vytržené z kulturního a vztahového kontextu představuje hrozbu pro společnost.¹⁰⁹

Mladí lidé u nás, stejně jako celá populace, nejčastěji sledují soukromou televizní stanici Nova, jejíž socializační působení hodnotí skupina expertů zahrnutá do Sakova šetření jako nejškodlivější. Stanice Nova je mezi čtyřmi celostátními stanicemi hodnocena experty nejvýše v těchto čtyřech škálách „negativních jevů“:¹¹⁰

- samoúčelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,¹¹¹
- vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,¹¹²
- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám,¹¹³
- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj.¹¹⁴

Je nepochybné, že televize zobrazuje mnohem více násilí fiktivního než násilí skutečného. Prakticky všechny televizní stanice regulují svými interními předpisy zobrazování drastických scén ve zpravodajství, méně již ve filmech. Hranice únosnosti je ovšem mezi jednotlivými stanicemi velice variabilní. Stanice bojují o vysoké indexy sledovanosti a domnívají se, někdy až nesprávně, jak divákovo podvědomí nebylo

¹⁰⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 101.

¹⁰⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 101.

¹¹⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 101.

¹¹¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 101.

¹¹² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 101.

¹¹³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 101.

¹¹⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 101.

náležitě stimulováno drastickými scénami. Tento předsudek navíc zamlžují proklamacemi o právu veřejnosti na informace.¹¹⁵

Zcela novým problémem, který je reflektován v současné době je stírání žánrových hranic mezi zpravodajstvím a zábavou a tzv. reality TV využívající záznamů z přepadených bank, z křížovatek, na nichž často dochází k nehodám atd. Drasticky působící záběry jsou pro zesílení účinku ve vysílání některých stanic ještě zpomalovány.¹¹⁶

Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné, tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili pro větší účinnost autoři pořadu. Za normálních okolností má dítě již ve středním školním věku schopnost distancovat se od předváděného násilí a zaujímat k němu kritický postoj. Tato kritičnost se však dá vhodným druhem zábavného podání scén s násilím oslabovat.¹¹⁷

Televize tedy posiluje agresivitu nejen u disponovaných jedinců, posiluje ji u všech dětí a u všech lidí posiluje pocit, že svět je nebezpečným místem. Kromě toho televizního násilí pravděpodobně oslabuje citlivost na násilí, s nímž se člověk setkává v reálném světě. Vášnivý konzument televize ztrácí kontakt se skutečným světem, a kvůli tomu může slábnout jeho schopnost odlišovat možné a nemožné.¹¹⁸

Při prevenci škodlivých účinků televizního násilí nelze spoléhat ani na školy. Všude ve světě se teprve začíná s mediální výchovou, jež děti učí využívat média ke svému prospěchu. Nejlepším způsobem mediální výchovy samozřejmě není teoretické poučování o médiích, ale výroba televizních programů, rozhlasových stanic, případně novin samostatnými dětmi. Přitom se děti názorně přesvědčují, jak média filtrují a stylizují skutečné události, když chtějí na své uživatele zapůsobit, jak je těžké udržet neutralitu zprávy a zdržet se komentáře, jak může obrazový doprovod článku dát zcela jiný význam připojenému textu, jak může pouhá intonace hlasu změnit vyznění rozhlasové zprávy. Atd. Výsledkem tohoto vzdělávání by měla být mediální

---

¹¹⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 102.

¹¹⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 102.

¹¹⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 102.

¹¹⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 103.

gramotnost, jež je svým významem některými teoretiky již srovnávána s gramotností literární. U nás se dnes mediální výchovou zabývá jen nepočtená hrstka inovativních škol.¹¹⁹

Ze všeho, co jsme uvedli, vyplývá, že nezanedbatelnou odpovědnost vůči nejmladším generacím mají dnes vedle rodičů a učitelů i tvůrci televizního vysílání. Jednotlivý občané i jejich skupiny by jim tuto odpovědnost měli všemi prostředky připomínat. Odpovědnosti se nemůže zbavit ani stát, resp. jím ustanovené orgány pověřené dohlížením nad médii.¹²⁰

Pro rodiče je pochopitelně snadnější odsuzovat obsah televizního vysílání, než si vyčítat upřednostňování konzumní posedlosti před vztahovými potřebami vlastních dětí. I v pozici učitele je snadnější obviňovat televizi z kažení mládeže, než uvažovat o přístupu k rizikovým žákům.¹²¹

Vliv médií na děti a mládež je mnohem méně významný než vliv lidí, s nimiž děti a mládež tráví čas.¹²²

5.2.6 Návykové látky

Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobí nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Česká společnost je tradičně společností s velkou spotřebou alkoholu, rozšířeným nikotinismem a v posledních letech se prostřednictvím mladé generace stává i zemí rozšířené nealkoholové toxikománie. Konzumace drog je jedním z fenoménů, který odlišuje současnou mládež od předchozích generací.¹²³

Drogy se stávají průsečíkem řady společenských problémů a především života mladé generace. V současnosti se nacházíme na křižovatce, z níž vede cesta ke kriminalitě, jejíž příčinou jsou drogy. Užívání drog a kriminalita jsou tedy množiny

---

¹¹⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 104.

¹²⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 105.

¹²¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003, s. 105.

¹²² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence : Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. Vydání. Praha : Portál, 2003. s. 105.

¹²³ SAK, P., SAKOVÁ, K. *mládež na křižovatce*. 1. vydání. Praha : Svoboda servis, 2004. Str. 80.

s velkým průnikem i u těch lidí, jejichž trestná činnost nespočívá v nedovoleném obchodování s drogami či v nedovoleném držení drog atd.¹²⁴

Vývoj mládeže v oblasti konzumace alkoholu, užívání drog a kouření je za poslední léta velmi nepříznivý a má celou řadu negativních důsledků. Snižuje se bezpečnost společnosti. Jedinci závislí na drogách postupně přecházejí na kriminální obstarávání drog či peněz na drogy. Drogově závislí jedinci či jedinci pod silným vlivem alkoholu ztrácejí sebekontrolu a jsou schopni páchat činy, jichž by se za normálního stavu nedopouštěli.

5.3 Podmínky kriminality

Druhou skupinu vlivů, které působí na vývoj kriminality, jsou podmínky, které napomáhají nebo ulehčují spáchání kriminálního deliktu. Jde o takové vlivy, které působí objektivně v daném období, čase, v daném společenském klimatu. Obecně platí, že příčina je realizována za určitých podmínek, nebo jen v určitých podmínkách. Hodnocení podmínky pro spáchání kriminálního deliktu je výrazně ovlivněno osobou, která tuto podmínku musí vnímat de facto jako příležitost k překročení mezí morálního, společností dovoleného jednání a chování. To, co může být podmínkou pro spáchání trestného činu mladistvým, může naopak u dospělého pachatele působit jako překážka ke spáchání trestného činu a naopak.¹²⁵

Z výše uvedeného je zcela jisté, že na kriminalitě mladistvých se podílí značné množství faktorů, které ovlivňují chování a jednání mladistvých, nikoli jen jeden. Tyto příčiny by se měla společnost snažit pozitivně ovlivňovat, ať už jde o vnitřní faktory, které ovlivňují zděděné a vrozené vlastnosti, nebo faktory vnější, které ovlivňují osobu pachatele, jako je rodina, škola, vrstevnické party, média atd.

---

¹²⁴ SAK, P. Proměny české mládeže. 1. vydání. Praha : Petrklíč, 2000. Str. 225-226.

¹²⁵ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha : Policie ČR, Úřad vyšetřování pro Českou republiku, 1998, s. 7.

6 Kriminalita mladistvých v ČR a ve Středočeském kraji

Doposud byla bakalářská práce zaměřena na obecná fakta z oblasti kriminality mladistvých. Byla charakterizována daná problematika, poohlédli jsme se do historie, zabývali jsme se trestně-právními aspekty a kriminologickými aspekty kriminality mladistvých.

Tato kapitola je věnována kriminalitě mladistvých na území Středočeského kraje, zároveň i na území celé České republiky.

Obrázek č. 1: Mapa – Středočeský kraj¹²⁶

Středočeský kraj leží uprostřed Čech. Velikostí, počtem obcí i obyvatel patří mezi největší kraje České republiky. Jeho rozloha (11 015 km²) zabírá 14% území ČR a je cca 1,9 krát větší, než je průměrná rozloha kraje v České republice.¹²⁷

Administrativně se kraj dělí na 26 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, které k 1. 1. 2013 nahradily bývalé okresní úřady. Rozlohou je největší správní obvod s rozšířenou působností Příbram (8,5% rozlohy Středočeského kraje). Na

¹²⁶ Středočeský kraj - Wiki. Wiki - Wiki [online]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Mapy/Mapa_%C4%8CR/Mapy_kraj%C5%AF_%C4%8CR/St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%BD_kraj

¹²⁷ STŘEDOČESKÝ KRAJ. *Základní informace o kraji*. [online]. 2017 [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/>

území kraje je 1 145 obcí a 1 338 982 obyvatel, čímž se považuje za nejlidnatější region České republiky.¹²⁸

Středočeský kraj jako jediný kraj nemá své krajské město, krajský úřad sídlí v hlavním městě Praze.¹²⁹

Na začátku je nutné uvést tabulku č. 1 s grafem č. 1, které nám znázorní kriminalitu mladistvých ve Středočeském kraji za období od roku 2010 až do roku 2016. Z tabulky můžeme vyčíst, že ve Středočeském kraji je mladistvými nejvíce zastoupena majetková trestná činnost a nejméně hospodářská trestná činnost. Po té je na grafu zaznamenán výrazný pokles kriminality mladistvých. V roce 2010 byla celková kriminalita mladistvých ve Středočeském kraji 467 trestných činů, kdežto na konci roku 2016 „pouhých“ 176 trestných činů. V roce 2011 došlo k nepatrnému nárůstu na 494 trestných činů, avšak v následujících letech je opět zaznamenán výrazný pokles. Při celkovém pohledu na graf můžeme říci, že kriminalita mladistvých ve sledovaném období na území Středočeského kraje klesá.

Tabulka č. 1: Vývoj kriminality mladistvých ve Středočeském kraji v letech 2010-2016¹³⁰

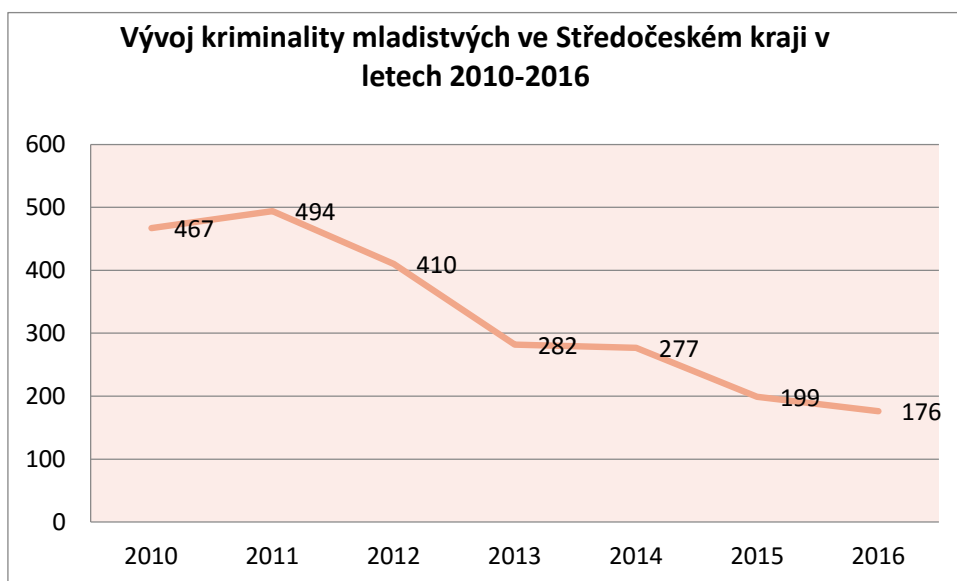
Vývoj kriminality mladistvých ve Středočeském kraji v letech 2010-2016							
Trestné činy	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Násilné činy	58	66	58	47	48	24	29
Mravnostní činy	20	19	31	13	18	20	20
Majetkové činy	291	232	234	142	133	89	86
Ostatní krim. činy	69	141	55	63	49	46	26
Zbývající kriminality	15	26	19	8	17	9	8
Hospodářské činy	14	10	13	9	12	11	7
Celková kriminalita	467	494	410	282	277	199	176

¹²⁸ STŘEDOČESKÝ KRAJ. *Základní informace o kraji*. [online]. 2017 [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/>

¹²⁹ STŘEDOČESKÝ KRAJ. *Základní informace o kraji*. [online]. 2017 [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/>

¹³⁰ Statistiky Policie ČR

Graf č. 1: Vývoj kriminality mladistvých ve Středočeském kraji v letech 2010-2016¹³¹

V následující tabulce č. 2 a grafu č. 2 je možné vidět vývoj kriminality mladistvých v celé České republice opět za období od roku 2010 až do roku 2016. Při porovnání grafu Středočeského kraje s grafem České republiky je zřejmé, že vývoj je téměř shodný a nebyly nalezeny ve vývoji kriminality mladistvých žádné výrazné rozdíly.

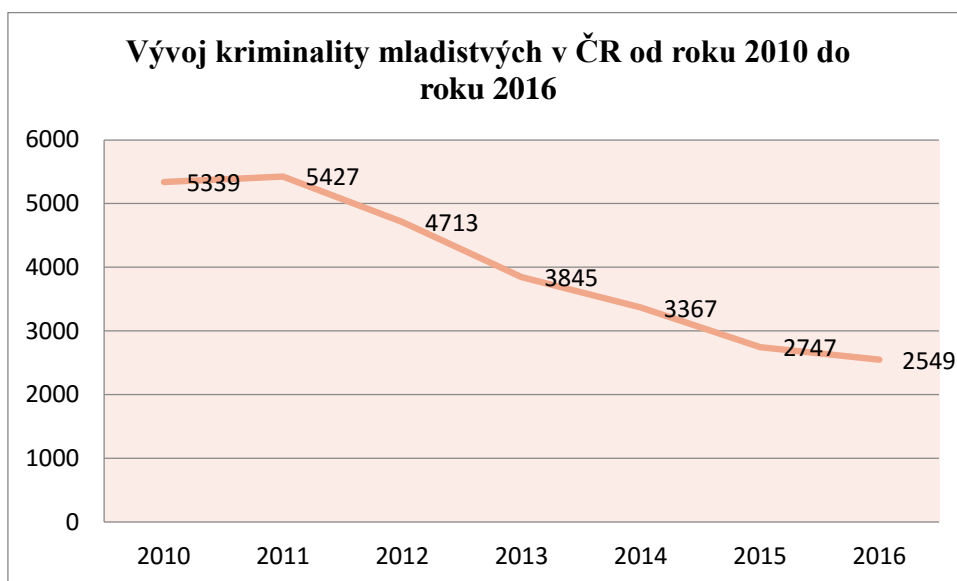
Tabulka č. 2: Vývoj kriminality mladistvých v České republice v letech 2010-2016¹³²

Vývoj kriminality mladistvých v České republice v letech 2010-2016							
Trestné činy	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Násilné činy	810	819	829	677	565	484	459
Mravnostní činy	166	185	198	216	198	198	243
Majetkové činy	3033	3083	2605	2052	1702	1264	1042
Ostatní krim. činy	904	999	733	659	656	600	630
Zbývající kriminality	193	194	150	122	121	93	71
Hospodářské činy	233	147	198	119	125	108	104
Celková kriminalita	5339	5427	4713	3845	3367	2747	2549

¹³¹ Statistiky Policie ČR

¹³² Statistiky Policie ČR

Graf č. 2: Vývoj kriminality mladistvých v České republice v letech 2010-2016¹³³

Můžeme tedy říci, že kriminalita mladistvých ve sledovaném období klesá jak ve Středočeském kraji, tak v celé České republice. Při porovnání grafu Středočeského kraje s grafem České republiky je zřejmé, že vývoj kriminality mladistvých je téměř shodný.

Na základě výše provedené analýzy statistických dat vývoje kriminality mladistvých bylo potvrzeno, že na našem území opravdu dochází k poklesu této kriminality. Ovšem je zde ale otázka, zda jsou tyto údaje věrohodné. Statistické údaje, ze kterých bylo vycházeno, zachycují pouze počet trestných činů mladistvých odhalených a registrovaných OČTŘ. Je tedy možné, že skutečné údaje se budou lišit, protože ne všechny trestné činy mladistvých se podaří příslušným orgánům zaznamenat.

K dalšímu porovnání kriminality mladistvých v České republice a Středočeským kraji, je nutné vypočítat index kriminality. Index kriminality zjistíme, když počet trestných činů vydělíme počtem obyvatel a následně vynásobíme 100 tisíci. Tímto výpočtem zjistíme index kriminality na 100 000 obyvatel.

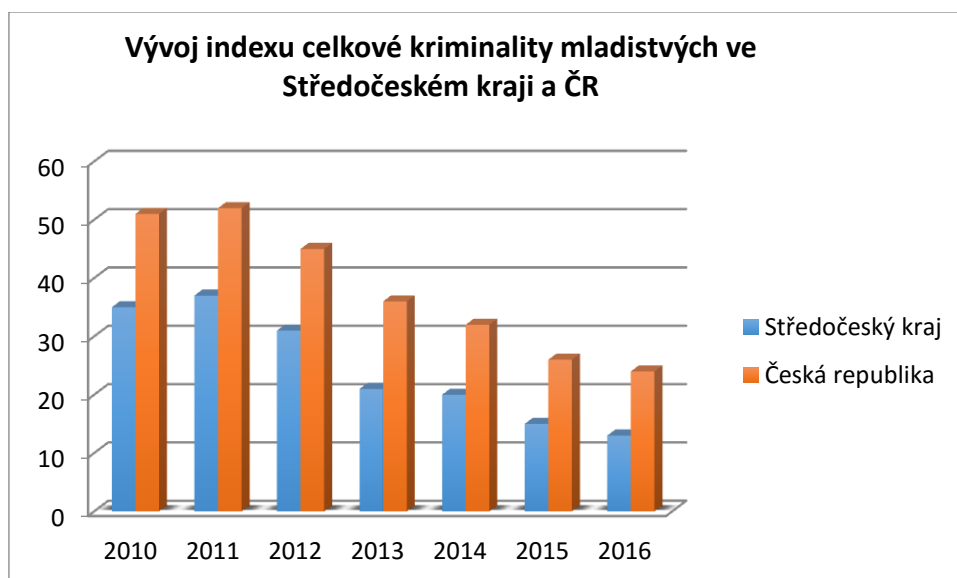
Počet obyvatel v České republice ke dni 1. 4. 2017 byl 10 553 800, ve Středočeském kraji činil počet obyvatel k tomuto dni 1 338 982.

¹³³ Statistiky Policie ČR.

Tabulka č. 3: Vývoj indexu celkové kriminality v ČR a ve Středočeském kraji¹³⁴

Index kriminality		
Rok	Středočeský kraj	Česká republika
2010	35	51
2011	37	52
2012	31	45
2013	21	36
2014	20	32
2015	15	26
2016	13	24

Graf č. 3: Vývoj indexu celkové kriminality v ČR a ve Středočeském kraji¹³⁵

Než se začneme podrobněji zabývat jednotlivými druhy trestných činů mladistvých v roce 2016, provedeme komparaci celkové kriminality páchané mladistvými v letech od roku 2010 až do roku 2016. V roce 2010 byl index kriminality v ČR 51, což je více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality byl 35. V roce 2011 byl v ČR 52, což je stejně jako v předcházejícím roce více než ve Středočeském kraji kde činil index 37. V roce 2012 byl index kriminality v ČR 45 a ve Středočeském kraji činil index 31. V roce 2013 byl index kriminality v ČR 36 a ve Středočeském kraji o 15 méně, tedy 21. V roce 2014 činil index kriminality v ČR 32 a ve Středočeském kraji 20. V roce 2015 byl index kriminality v ČR také vyšší (26) ne ve Středočeském

¹³⁴ Vlastní výpočty.

¹³⁵ Vlastní výpočty.

kraji (15). Nic se nezměnilo ani v roce 2016, kdy index ČR dosahoval větší hodnoty (24) než ve Středočeském kraji (13), viz tabulka č. 3 a graf č. 3. Můžeme shrnout, že zatíženost obyvatelstva celkovou kriminalitou mladistvých je v posledních sedmi letech ve Středočeském kraji nižší než v celé ČR, což je příznivé zjištění.

Tabulka č. 4: Index kriminality jednotlivých druhů TČ za rok 2016¹³⁶

Index kriminality jednotlivých druhů TČ za rok 2016		
Trestné činy	ČR	Středočeský kraj
Násilné časy	4,3	2,2
Mravnostní činy	2,3	1,5
Majetkové činy	9,9	6,4
Ostatní krim. činy	6	1,9
Zbývající kriminality	0,7	0,6
Hospodářské činy	1	0,5
Celková kriminalita	24,2	13,1

Z provedeného výpočtu indexu kriminality jednotlivých trestných činů spáchaných mladistvými za rok 2016 je zřejmé, že v tomto roce, na 100 000 obyvatel, je ve Středočeském kraji index násilné kriminality 2,2 a v ČR tvoří index násilné kriminality 4,3. Téhož roku, na 100 000 obyvatel, ve Středočeském kraji činil index mravnostní kriminality 1,5 a index ČR 2,3. Následným výpočtem bylo zjištěno, že téhož roku, na 100 000 obyvatel byl ve Středočeském kraji index majetkové kriminality 6,4. V České republice byl tento index majetkové kriminality, opět jako u předchozích let, značně vyšší (9,9). Index ostatní kriminality ve Středočeském kraji, za rok 2016, byl 1,9 a v České republice byl tento index 9. Porovnáním indexu zbývající kriminality ve Středočeském kraji (0,6) s ČR (0,7) můžeme vidět, že se tyto indexy liší jen nepatrně. Komparací indexu hospodářské činy celkem mezi Středočeským krajem a Českou republikou bylo zjištěno, že index kriminality Středočeského kraje je 0,5 a index ČR je o polovinu vyšší (1).

Na závěr této kapitoly je nutné uvést, že v celé České republice je trestná činnost po přepočtu indexu kriminality ve všech případech vyšší, než je tomu ve Středočeském kraji.

¹³⁶ Vlastní výpočty.

7 Výzkumná část

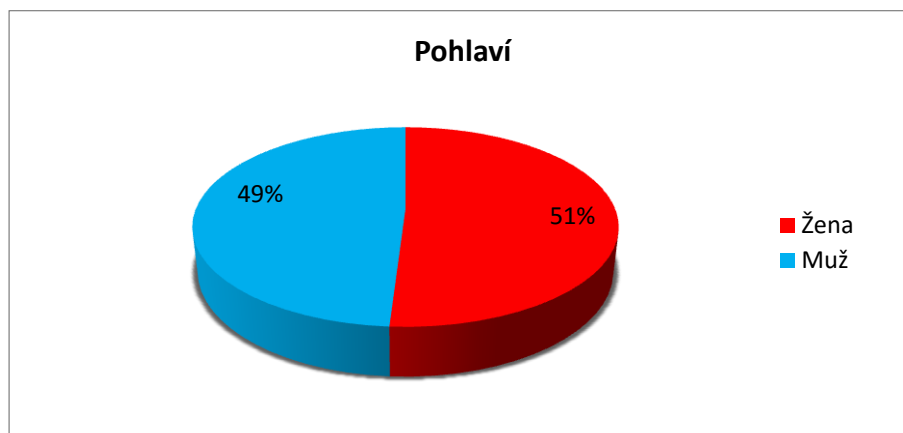
7.1 Dotazníkové šetření

K zjištění příčin kriminality mladistvých a postojů obyvatel ČR a Středočeského kraje k této problematice, bylo provedeno šetření dotazníkovou metodou. Dotazník se skládal z 10 otázek, které byly povinné a uzavřené. Dotazníkové šetření probíhalo na internetových stránkách www.vyplnto.cz v období od 16. 3. 2017 do 27. 3. 2017, tedy po dobu 12 dnů. Za zmíněnou dobu byl dotazník vyplněn 100 lidmi. Při interpretaci získaných údajů je využit zavedený pojem respondent, jenž označuje osobu vyplňující dotazník.

Analýza otázky č. 1 – Jaké je Vaše pohlaví?

V této otázce jsme zjišťovali pohlaví respondentů. Z celkového počtu respondentů odpovídalo 51 (51%) žen a 49 (49%) mužů.

Graf č. 4 – Pohlaví¹³⁷

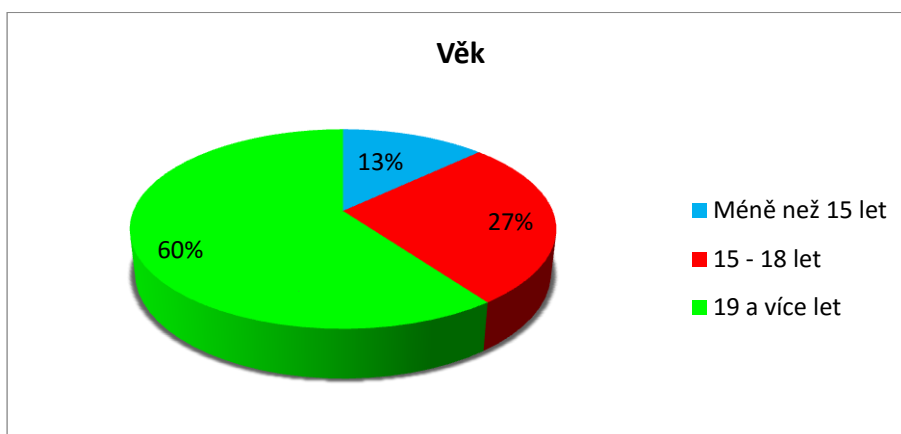

Analýza otázky č. 2 – Kolik je Vám let?

Touto otázkou jsme zjišťovali věk respondentů. Z celkového počtu dotazovaných, jsme zjistili, že ve věku méně než 15 let odpovědělo 13 (13%) respondentů, ve věku 15 – 18 let 27 (27%) respondentů a ve věku 19 a více let odpovědělo 60 (60%) respondentů.

¹³⁷ Vlastní dotazníkové šetření.

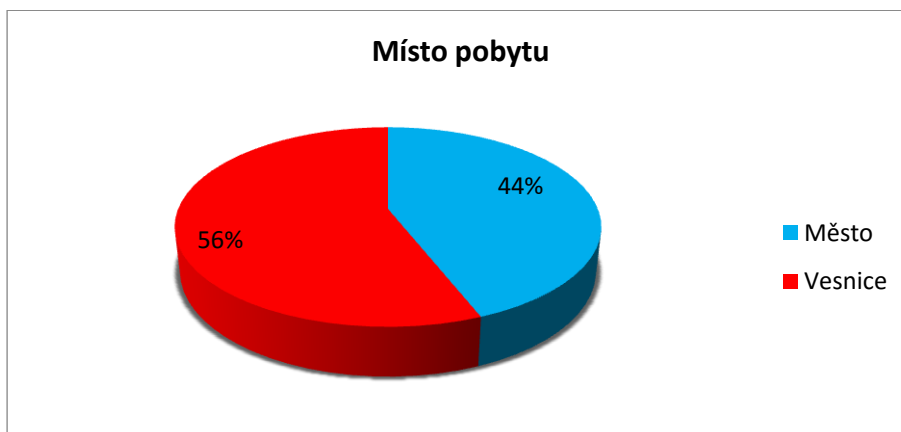
Graf č. 5 - Věk¹³⁸

Analýza otázky č. 3 – Kde bydlíte?

Touto otázkou jsme u respondentů zjišťovali, zda pochází z měst či z vesnic. Pobyť ve městě označilo 44 (44%) respondentů a pobyť na vesnici označilo 56 (56%) respondentů.

Graf č. 6 – Místo pobytu¹³⁹

¹³⁸ Vlastní dotazníkové šetření.

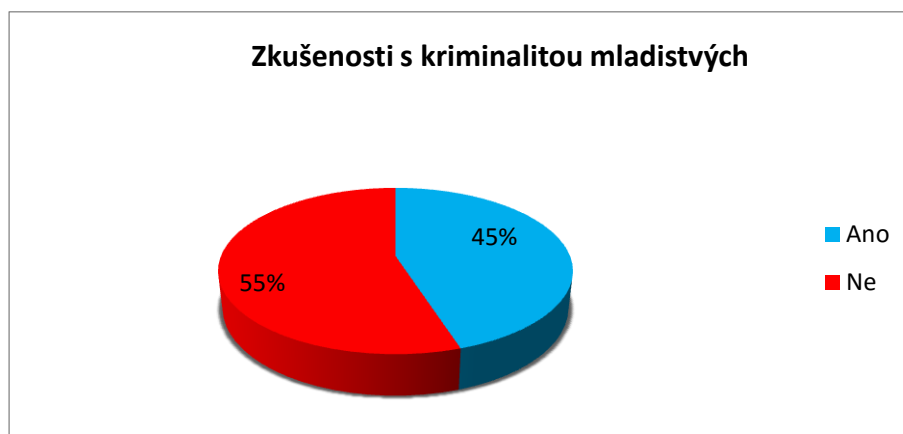
¹³⁹ Vlastní dotazníkové šetření.

Analýza otázky č. 4 - Setkali jste se někdy Vy, nebo někdo z Vašeho okolí s kriminalitou mladistvých?

V této otázce jsme se zaměřili na zjištění, zda se dotazovaní respondenti, nebo někdo z jejich okolí, setkali s kriminalitou mladistvých. Na tuto otázku odpovědělo ne, nesetkali 55 (55%) respondentů a 45 (45%) ano, setkali.

Graf č. 7 – Zkušenosti s kriminalitou mladistvých¹⁴⁰

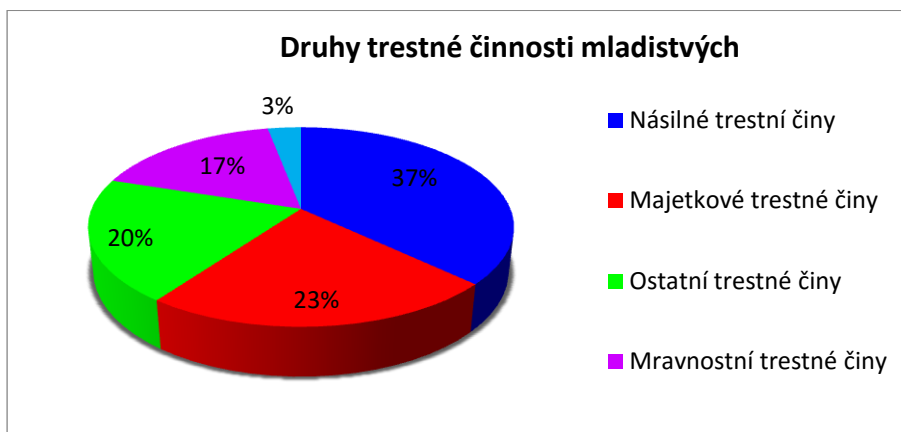

Analýza otázky č. 5 – Jakého druhu trestných činů se podle Vás nejčastěji mladiství dopouštějí?

Touto otázkou jsme u respondentů zjišťovali, jakých TČ se mladiství nejvíce dopouštějí. Nejvíce respondentů 37 (37%) odpovědělo, že se mladistvý nejvíce dopouštějí násilných trestných činů, na druhém místě skončily majetkové trestné činy (23%), ostatní trestné činy zvolilo 20 (20%) respondentů, mravnostní trestné činy zvolilo 17 (17%) dotazovaných a nejméně páchané trestné činy jsou dle 3 (3%) respondentů hospodářské činy.

¹⁴⁰ Vlastní dotazníkové šetření.

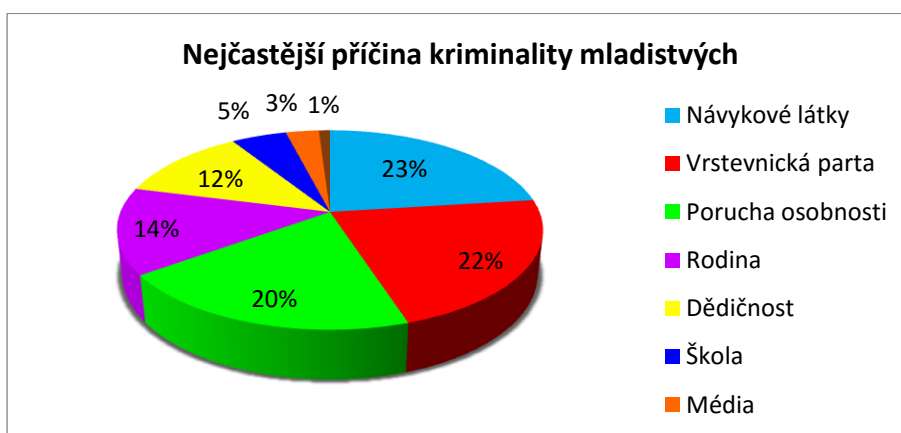
Graf č. 8 – Druhy trestné činnosti mladistvých¹⁴¹

Analýza otázky č. 6 – Co je podle Vás nejčastější příčina kriminality mladistvých?

Touto otázkou jsme chtěli zjistit, co je podle respondentů nejčastější příčina kriminality mladistvých. 23 respondentů (23%) odpovědělo, že nejčastější příčina kriminality mladistvých jsou návykové látky. 22 respondentů (22%) odpovědělo, že je příčinou delikventního chování mladistvých vrstevnická parta, 20 respondentů (20%) by přičítalo toto chování poruchám osobnosti, 14 (14%) rodině, v níž mladiství vyrůstají, 12 (12%) vlivu dědičnosti, 5 (5%) školnímu prostředí, 3 (3%) vlivu médií a naopak nejmenší vliv dle respondentů 1 (1%) má pohlaví.

Graf č. 9 – Nejčastější příčina kriminality mladistvých¹⁴²

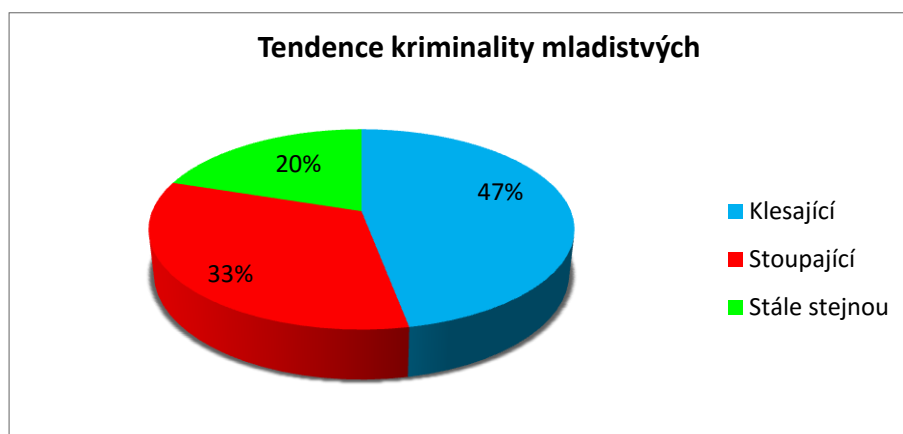
¹⁴¹ Vlastní dotazníkové šetření.

¹⁴² Vlastní dotazníkové šetření.

Analýza otázky č. 7 – Jakou tendenci má podle Vás kriminalita mladistvých v posledních letech?

Nyní byli dotazovaní ptáni na to, jak vnímají kriminalitu mladistvých v posledních letech. Výsledky dopadly tak, že 47 (47%) respondentů si myslí, že kriminalita mladistvých klesá. Dále si 33 (33%) dotazovaných myslí, že stoupá a zbytek 20 (20%), že je stále stejná.

Graf č. 10 – Tendence kriminality mladistvých¹⁴³

Analýza otázky č. 8 – Myslíte si, že by měli být zpřísněné tresty pro mladistvé?

Dále byla položena otázka, zda jsou tresty pro mladistvé dostatečné. 65 dotazovaných respondentů (65%) si myslí, že by se měli tresty pro mladistvé zpřísnit, naopak 35 dotazovaných (35%) si myslí, že jsou tresty pro mladistvé dostačující.

Graf č. 11 – Tresty pro mladistvé¹⁴⁴

¹⁴³ Vlastní dotazníkové šetření.

¹⁴⁴ Vlastní dotazníkové šetření.

Analýza otázky č. 9 – Myslíte si, že by měla být snížena věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých?

V následující otázce jsme chtěli zjistit, co si dotazovaní myslí o snížení věkové hranice trestní odpovědnosti mladistvých. Více jak polovina, tedy 52 (52%) říká, že 15 let stačí. Ti ostatní 48 (48%) chce tuto věkovou hranici snížit.

Graf č. 12 – Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých¹⁴⁵

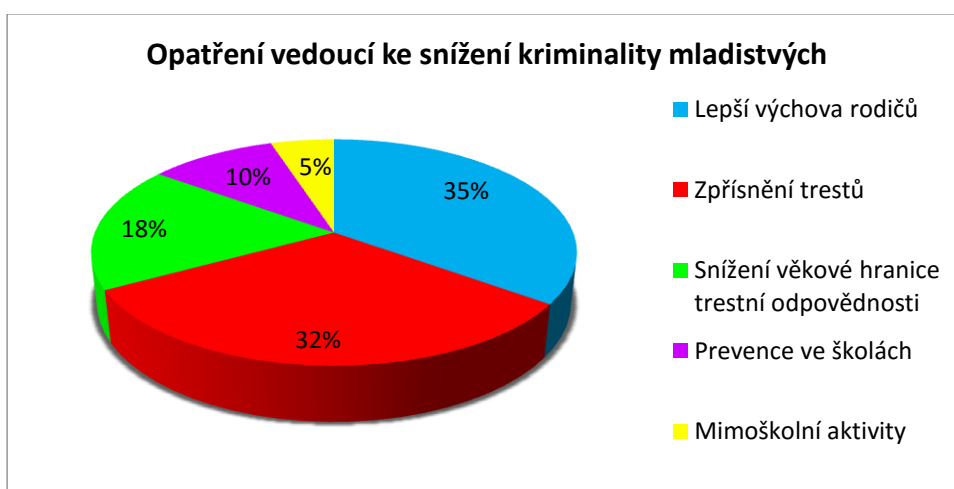

¹⁴⁵ Vlastní dotazníkové šetření.

Analýza otázky č. 10 – Jaké opatření by podle Vás vedlo ke snížení kriminality mladistvých?

Poslední otázka řešila, které opatření by bylo vhodné pro snížení kriminality mladistvých. Nejvíce by chtěli zlepšit výchovu rodičů 35 (35%). Jako další zpřísnit tresty 32 (32%), snížit věkovou hranici trestní odpovědnosti 18 (18%), zaměřit se na prevenci ve školách 10 (10%) a na posledním místě by dbali na mimoškolní aktivity mladistvých 5 (5%).

Graf č. 13 – Opatření vedoucí ke snížení kriminality mladistvých¹⁴⁶

¹⁴⁶ Vlastní dotazníkové šetření.

8 Navrhovaná opatření

Z dotazníkového šetření jsme se dozvěděli, že respondenti vidí velký problém kriminality mladistvých v užívání návykových látek, ve špatném začlenění do vrstevnické party, špatné výchově v rodině, ve špatném působení školního prostředí a v neposlední řadě v médiích, proto by bylo na místě věnovat těmto problémům dostatečnou pozornost. Dále by respondenti zpřísnili ukládání trestů pro mladistvé a zároveň by zanechali věkovou hranici trestní odpovědnosti mladistvých. Uvítali by, kdyby se rodiče o své dítě lépe starali a věnovali mu dostatečnou pozornost. Měli by se zajímat o to, s kým jejich dítě tráví volný čas, popřípadě jakých aktivit se ve volném čase zúčastňuje.

Závěr

Kriminalita mladistvých, dle statistických dat, intenzivně klesá. Napříč tomu je kriminalita mladistvých stále aktuální a řešené téma a mnohdy se s touto kriminalitou můžeme setkávat. Díky tomu jsem si vybrala toto téma bakalářské práce. Myslím, že čím více bude společnost o této kriminalitě vědět, tím se zvyšuje šance, že jí můžeme lépe předcházet nebo jí úplně zamezit.

Lze konstatovat, že všechny zvolené cíle bakalářské práce byly řádně splněny. V teoretické části se práce zabývá objasněním základních pojmů, jako je kriminologie, kriminalita, mladiství atd. Dále historickým vývojem kriminality mladistvých. Poté se práce věnuje právní úpravě, respektive zákonu o soudnictví ve věcech mládeže. Poslední kapitola je věnována příčinám a podmínkám kriminality mladistvých. Tato kapitola je sama o sobě velmi významná, nýbrž nám popisuje příčiny vzniku kriminálního jednání mladistvých. Zjistili jsme, že příčin kriminality mladistvých je velké množství a měly bychom se snažit je pozitivně ovlivňovat. Tím byl splněn jeden z cílů bakalářské práce, a to objasnit a charakterizovat kriminalitu mladistvých a její příčiny.

Další část bakalářské práce byla zaměřena na statistické údaje Policie ČR. Byla vyhledána data od roku 2010 až do roku 2016 s následným zpracováním do tabulek a grafů pro objasnění kriminality mladistvých ve Středočeském kraji a celé České republice. Následně byl vypočítán a porovnán index kriminality, od roku 2010 do roku 2016, v České republice a ve Středočeském kraji. Dalšími výpočty byl zjištěn index jednotlivých druhů trestných činů za rok 2016, kde jsme opět porovnávali Středočeský kraj a Českou republiku. Touto komparací bylo dosaženo vedlejšího cíle, a to zjistit, zda existují rozdíly v četnosti a složení kriminality páchané mládeží v ČR v porovnání se Středočeským krajem

Praktická část byla dále zaměřena na dotazníkové šetření, které bylo pro bakalářskou práci velice přínosné. Na základě analýzy literárních zdrojů a analýzy výsledků dotazníkového šetření byla navržena opatření, které by mohla snížit kriminalitu mladistvých. Tímto bylo dosaženo druhého vedlejšího cíle.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. FISCHER, S., & ŠKODA, J. (2009). *Sociální patologie - analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2781-3.
2. CHMELÍK, J. (1998). *Testná činnost mládeže a páčána na mládeži*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro Českou republiku. ISBN 978-80-7201-825-3.
3. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., & PILAŘ, J. (2004). *DĚTI A MLÁDEŽ V OBTÍŽNÝCH ŽIVOTNÍCH SITUACÍCH*. Praha: Themis. ISBN 80-7312038-0.
4. KAISER, G. (1994). *Kriminologie. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-002-8.
5. KUČHTA, J., & VÁLKOVÁ, H. (2005). *Základy kriminologie a trestní politiky. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-813-4.
6. MATOUŠEK, O., & KROFTOVÁ, A. (2003). *Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X.
7. MAGUIRE, M., MORGAN, R., REINER, R. (2012). *Oxford Handbook of Criminology*. Oxford University Press. ISBN: 0199590273
8. Novotný, F., & Souček, J. (2010). *Trestní právo hmotné. 3. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-291-2.
9. OSMANČÍK, O. (1968). *Kriminalita mládeže : Studie o mladistvých delikventech*. Praha: SEVT.
10. SAK, P. (2000). *PROMĚNY ČESKÉ MLÁDEŽE*. Praha: Petrklíč. ISBN 80-7229-042-8.
11. SCHELLEOVÁ, I. (2004). *Právní postavení mladistvých. 1. vydání*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-82-3.
12. SOVÁK, Miloš a kol. *Defektologický slovník. 3., upr. vyd.* Jinočany: H & H, 2000. 418 s. ISBN 80-86022-76-5.

13. SVATOŠ, R. (2012). *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-389-6.
14. SVATOŠ, R. (2010). *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 978-80-86708-21-8.
15. ZEZULOVÁ, J. (1997). *Trestní zákonodárství nad mládeží. 1. vydání*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1643-4.
16. ZOUBKOVÁ, I., & MOULISOVÁ, M. (2004). *Kriminologie a prevence kriminality. 1. vydání*. Praha: Armex publishing. ISBN 80-86795-05-5.

Elektronické zdroje

1. ČARKOVÁ, Andrea. *Kriminalita mladistvých*. 2017. Dostupné [online]. [cit. 2017-03-26]. *Vytvořit dotazník | Vyplňto.cz - řešení pro online průzkumy* [online]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/moje-pruzkumy/?did=59725>
2. POLICIE ČR. KRIMINALITA. © 2017 Policie ČR: všechna práva vyhrazena. [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
3. *Úvod | Střední odborná škola ochrany osob a majetku s. r. o.* [online]. Copyright ©O [cit. 05.04.2017]. Dostupné z WWW: <http://www.sosoomzlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>
4. ŠŤASTNÁ, I. *Trestná činnost mladistvých a její příčiny*. [online]. [cit. 2017-04-06]. Dostupné z: http://infodiskwww.vsers.cz/_studijni/bakalarske_prace/

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže) In: *Sbírka zákonů*, Česká republika [online]. 2003 [cit. 2017-01-21]. Dostupný z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
2. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*, Česká republika [online]. 2009. [cit. 2017-02-12]. Dostupný z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

Seznam zkratek

č. – číslo

ČR – Česká republika

tzv. – takzvaný

Sb. – sbírky

ZOM – Zákon o odpovědnosti mládeže

např. – například

OSŘ – občansko-soudní řád

ZOSPOD – Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

ZSM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o znění některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

tr. – trestní

aj. – a jiný

popř. – popřípadě

tj. – to je

resp. – respektive

OBČZ – občanský zákoník

násl. – následně

odst. – odstavec

TČ – trestný čin

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: *Vývoj kriminality mladistvých ve Středočeském kraji od roku 2010 do roku 2016*

Tabulka č. 2: *Vývoj kriminality mladistvých v České republice od roku 2010 do roku 2016*

Tabulka č. 3: *Vývoj indexu celkové kriminality v ČR a ve Středočeském kraji*

Tabulka č. 4: *Index kriminality jednotlivých druhů TČ za rok 2016*

Seznam grafů

Graf č. 1: *Vývoj kriminality mladistvých ve Středočeském kraji v letech 2010-2016*

Graf č. 2: *Vývoj kriminality mladistvých v České republice v letech 2010-2016*

Graf č. 3: *Vývoj indexu celkové kriminality v ČR a ve Středočeském kraji*

Graf č. 4: *Pohlaví*

Graf č. 5: *Věk*

Graf č. 6: *Místo pobytu*

Graf č. 7: *Zkušenosti s kriminalitou mladistvých*

Graf č. 8: *Druhy trestných činů mladistvých*

Graf č. 9: *Nejčastější příčina kriminality mladistvých*

Graf č. 10: *Tendence kriminality mladistvých*

Graf č. 11: *Tresty pro mladistvé*

Graf č. 12: *Věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých*

Graf č. 13: *Opatření ke snížení kriminality mladistvých*

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník předložený respondentům v dotazníkovém šetření.

Kriminalita mladistvých a její příčiny v České republice a ve Středočeském kraji

Milí respondenti,

Jmenuji se Čarková Andrea a jsem studentkou třetího ročníku Vysoké školy Evropských a regionálních studií, Dlouhá 163, Příbram II, oboru Bezpečnostně právní činnosti ve veřejné správě.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který mi poslouží jako důležitý materiál ke zpracování mé bakalářské práce na téma „Kriminalita mladistvých a její příčiny v České republice a ve Středočeském kraji“ (mladistvý je osoba ve věku 15 až 18 let).

Prosím Vás, abyste vždy zakroužkovali pouze jednu odpověď, popřípadě ji doplnili. Tento dotazník je zcela anonymní a získané informace budou použity pouze ke zpracování mé bakalářské práce. Předem děkuji za vyplnění.

1. Vaše pohlaví?

- a) Muž
- b) Žena

2. Jaký je Váš věk?

- a) Méně než 15 let
- b) 15 – 18 let
- c) 19 a více let

3. Kde bydlíte?

- a) Město
- b) Vesnice

5. Setkali jste se někdy Vy, nebo někdo z Vašeho okolí s kriminalitou mladistvých?

- a) Ano
- b) Ne

6. Jakého druhu trestných činů se podle Vás nejčastěji mladiství dopouštějí?

- a) Majetkové trestné činy
- b) Hospodářské trestné činy
- c) Mravnostní trestné činy
- d) Násilné trestní činy
- e) Ostatní trestné činy

7. Co je podle Vás nejčastější příčina kriminality mladistvých?

- a) Dědičnost
- b) Pohlaví
- c) Porucha osobnosti
- d) Rodina

- e) Škola
- f) Vrstevnická parta
- g) Média
- h) Návykové látky

8. Jakou tendenci má podle Vás kriminalita mladistvých v posledních letech?

- a) Stoupající
- b) Klesající
- c) Stále stejnou

9. Myslíte si, že by měli být zpřísněné tresty pro mladistvé?

- a) Ano
- b) Ne

10. Myslíte si, že by měla být snížena věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých?

- a) Ano
- b) Ne

11. Jaké opatření by podle Vás vedlo ke snížení kriminality mladistvých?

- a) Zpřísnění trestů
- b) Lepší výchova rodičů
- c) Prevence ve školách
- d) Mimoškolní aktivity
- e) Snížení věkové hranice trestní odpovědnosti

Děkuji za Váš čas!